

**Національний університет «Чернігівський колегіум»
імені Т. Г. Шевченка**
Факультет дошкільної, початкової освіти і мистецтв
Кафедра дошкільної та початкової освіти

Кваліфікаційна робота

освітнього ступеня: «магістр»

на тему

«ОРГАНІЗАЦІЯ ПРОЄКТНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ УЧНІВ ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ НА УРОКАХ «Я ДОСЛІДЖУЮ СВІТ»»

Виконала:
студентка II курсу, 23 А групи
спеціальності 013 «Початкова освіта»
Василець Ярослава Єгорівна

Науковий керівник:
кандидат біологічних наук, доцент
Коваль Вікторія Олександрівна

Чернігів – 2021

Роботу подано до розгляду «___» _____ 2021 року.

Студентка

_____ (підпис)

_____ (прізвище та ініціали)

Науковий керівник

_____ (підпис)

_____ (прізвище та ініціали)

Кваліфікаційна робота розглянута на засідання кафедри *дошкільної та початкової освіти*
протокол № _____ від «___» _____ 2021 р.

Студентка допускається до захисту даної роботи в екзаменаційній комісії.

Зав. кафедри

_____ (підпис)

Ірина ТУРЧИНА

(прізвище та ініціали)

ЗМІСТ

ВСТУП	4
РОЗДІЛ I. ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГІЧНІ ЗАСАДИ ОРГАНІЗАЦІЇ ПРОЄКТНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В ПОЧАТКОВІЙ ШКОЛІ	5
1.1. Метод проєктів – історичний та педагогічний аспект	8
1.2. Проєктна діяльність – суть, основи організації та форми	16
1.3. Особливості проєктної діяльності в початковій школі	24
Висновки до розділу I	34
РОЗДІЛ II. ОРГАНІЗАЦІЯ ПРОЄКТНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ УЧНІВ ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ НА УРОКАХ «Я ДОСЛІДЖУЮ СВІТ».....	36
2.1. Аналіз Державного стандарту, навчальних програм та підручників для початкової школи щодо використання проєктної технології у початковій школі.....	36
2.2. Особливості впровадження проєктної технології у практику початкової школи.....	47
2.3. Впровадження проєктної діяльності на уроках ЯДС у початковій школі.....	57
2.4. Методичні рекомендації щодо використання методу проєктів на уроках ЯДС.....	66
Висновки до розділу II.....	70
ВИСНОВКИ.....	72
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	76
ДОДАТКИ	

ВСТУП

Актуальність дослідження. Сучасна освіта, випереджаючи суспільний розвиток, швидко освоює інформаційні технології. Пасивного учня змінює учень як активний суб'єкт, який набуває знань. Тепер учитель – не єдине основне джерело знань, а організатор пізнавальної діяльності. Реалізація ідей Нової української школи потребує оновлення та залучення інноваційних освітніх технологій. Освітній процес у початковій школі спрямовується на формування особистісно орієнтованого, компетентнісного і діяльнісного підходів до навчання кожної дитини. Потрібно гармонійно поєднувати навчальну діяльність з творчою та дослідницькою, що буде сприяти розвитку індивідуальних здібностей учнів, їх пізнавальній активності, здатності вирішувати нестандартні завдання. Сучасна педагогіка та психологія інтенсивно розробляють освітні технології, які побудовані на співпраці, індивідуальному, диференційованому та інтегрованому підході до навчання.

Проектна діяльність набуває особливого значення у навчальному процесі. Їй присвячені праці сучасних українських дослідників (І. Єрмакова, О. Коберника, С. Ящука та ін.), дослідників з близького зарубіжжя (П. Лернер, Е. Полат, Т. Гречухіна) та зарубіжних вчених (П. Фрейр, Д. Хопкінс та ін.).

Вчені вважають, що сьогодні проєктивність є одним із вимірів рівня культури народу, а проєктна діяльність забезпечує активне залучення молоді до вирішення багатьох життєвих та професійних завдань, допомагає набутти професійного досвіду, сприяє розвитку кожної особистості.

На думку дослідників, психолого-педагогічні можливості проєктної діяльності досить високі, оскільки вона оптимально забезпечує суб'єктивне пробудження та особистісний розвиток старшокласників, повністю відповідаючи їх віковим потребам та особливостям.

У працях С. Ящука, М. Пелагейченка, Л. Чеховської, М. Смирнової та ін. розкриває важливість проєктної діяльності у розвитку особистісних якостей

учнів, соціалізації особистості, підготовці вчителів до організації цього процесу тощо.

Деякі аспекти розвитку ділових якостей особистості розглядаються у працях таких вчених, як М. Лукашевич, Н. Чабан, О. Полякова, В. Хмелько та ін. Однак проблема розвитку креативного мислення учнів за допомогою проєктної діяльності ще мало вивчені.

Проєктна діяльність може створити умови для формування у дітей основних компетентностей визначених Державним стандартом початкової освіти, сприяти творчому розвитку учнів і вирішити сучасний запит суспільства щодо реалізації інтегрованого навчання молодших школярів. **Це обумовлює обрану тему:** «Організація проєктної діяльності учнів початкової школи на уроках «Я досліджую світ»».

Мета дослідження: розкрити технологію та умови застосування методу проєктів при вивченні інтегрованого курсу «Я досліджую світ».

Завдання:

1. Розкрити психолого-педагогічну сутність методу проєкту.
2. Обґрунтувати можливості використання методу проєкту у навчанні учнів.
3. Проаналізувати стан застосування проєктної діяльності у практиці вчителів.
4. Розробити методичні рекомендації для вчителів щодо використання технологій проєктів на уроках «Я досліджую світ».

Об'єкт дослідження: освітній процес у початковій школі.

Предмет дослідження: проєктна діяльність учнів початкової школи на уроках «Я досліджую світ».

Методи дослідження:

1) теоретичні: аналіз науково-педагогічної, психолого-методичної літератури; порівняння та синтез аналітичної інформації; теоретичне осмислення та узагальнення передового педагогічного досвіду вчителів у контексті досліджуваної проблеми;

2) емпіричні: анкетування; зовнішнє спостереження, аналіз творчих робіт учнів з метою визначення рівня їх мислення, аргументації, ступеня занурення у проблему та вміння її вирішувати тощо; усне опитування вчителів загальноосвітніх шкіл з метою виявлення ступеня використання ними методу проєкту.

3) статистичні: кількісний та якісний аналіз; статистична обробка результатів на всіх етапах дослідження.

Експериментальна база. Дослідження проводилося на базі Коропської ЗОШ I-III ступенів (Коропського району, Чернігівської області) з залученням учнів 3 А класу (20 учнів, класний керівник Овдієнко Леся Олексіївна) і 3 Б класу (20 учнів, класний керівник Ткаченко Ганна Олегівна) та їх батьків. До анкетування було залучено 10 учителів, 40 учнів, 25 батьків Лукнівської та Коропської шкіл (Коропського району, Чернігівської області).

Апробація матеріалів відбулася на конференціях різного рівня:

1. Науково-практична інтернет-конференція молодих науковців та студентів «Розвиток особистості молодшого школяра: сучасні реалії та перспективи». (м. Бердянськ, м. Вінниця, м. Житомир, м. Івано-Франківськ, м. Ізмаїл, м. Кам'янець-Подільський, м. Київ, м. Кропивницький, м. Мукачево, м. Полтава, м. Ужгород, м. Умань, м. Херсон, 2-3 листопада 2020 р.).

2. Всеукраїнська науково-практична конференція студентів, аспірантів і молодих учених «Крок у науку: дослідження у галузі природничо-математичних дисциплін та методик їх навчання». (м. Чернігів, 20 листопада 2020 р.)

3. XII Всеукраїнська науково-практична конференція «Біологічні дослідження – 2021» (м. Житомир, 23-25 березня 2021 р.).

4. III Міжнародний симпозіум «Освіта і здоров'я підрастаючого покоління» (м. Київ 11-14 травня 2021 року).

За результатами наукового дослідження опубліковано 5 наукових праць:

1. Василюк Я. Є. Організація проєктної діяльності учнів в умовах дистанційного навчання. *Матеріали третього міжнародного симпозіуму «Освіта і здоров'я підростаючого покоління»* : зб. наук. праць в 2-х частинах / за ред. Страшка С. В. Вип. 3. Ч. 1. К. : Алатон, 2021. С 137-139.

2. Василюк Я. Є. Особливості використання проєктної діяльності під час викладання інтегрованого курсу «Я досліджую світ». *Біологічні дослідження – 2021* : збірник наукових праць. Житомир, ПП «Євро-Волинь» : 2021. С. 410-413.

3. Василюк Я. Є. Проєктна діяльність в початковій школі. Розвиток особистості молодшого школяра : сучасні реалії та перспективи. *Матеріали науково-практичної інтернет-конференції молодих науковців та студентів*. Випуск 7. Бердянськ, Вінниця, Житомир, Івано-Франківськ, Ізмаїл, Кам'янець-Подільський, Київ, Кропивницький, Мукачеве, Полтава, Ужгород, Умань, Херсон, 2020. С. 107-109.

4. Василюк Я. Є. Проєктна діяльність на уроках інтегрованого курсу «Я досліджую світ». *Крок у науку : дослідження у галузі природничо-математичних дисциплін та методик їх навчання* : збірник тез та доповідей Всеукраїнської науково-практичної конференції студентів, аспірантів і молодих учених. Чернігів : НУЧК імені Т. Г. Шевченка, 2020. С. 80.

5. Василюк Я. Є. Формування умінь проєктного навчання на урках «Я досліджую світ» засобами підручників. *Інноваційна педагогіка*. Одеса : Гельветика, 2021. № 40. С. 67-72.

Структура дослідження: дипломна робота складається з двох розділів та висновків до них, загальних висновків, списку використаних джерел та додатків. Кількість використаних джерел – 78. Загальний обсяг роботи – 116 сторінок, обсяг основного тексту – 75 сторінок, таблиць – 10, рисунків – 8.

РОЗДІЛ І. ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГІЧНІ ЗАСАДИ ОРГАНІЗАЦІЇ ПРОЄКТНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В ПОЧАТКОВІЙ ШКОЛІ

1.1. Метод проєктів – історичний та педагогічний аспект

Поява методу проєктів у зарубіжній педагогічній науці розглядалася у працях як вітчизняних, так і зарубіжних учених, які досить неоднозначні у своєму тлумаченні походження методу, його засновників та періодів розвитку.

Зокрема, Є. Полат, Н. Пахомова пов'язують із народженням методу проєкту з іменем американського філософа та педагога Джона Дьюї (1859-1952). Засновником цього методу Назаренко називає В. Кілпатріка, американські вчителі (Дж. Кнеллер, К. Гулд, Дж. Холл) вважають засновником методу Р. Стімсона. За весь час існування та розвитку методу проєкту багато говорилося про нього в різних концептуальних контекстах: трудове навчання (К. Вудворт, Н. Крупська, С. Шацький); професійна підготовка (Н. Єрганова, Г. Рогова, Ф. Рабінович); диференційоване навчання (Н. Гузик, Є. Юніна, І. Унт); особистісно-орієнтоване навчання (І. Якиманська); педагогіка співпраці (В. Шаталова, В. Сухомлинський, І. Волков, Л. Виготський).

Дослідження історії методу проєкту проводив І. Ворончихіна, М. Нолл, В. Штернберг та ін. Одне з найбільш детальних досліджень на сьогодні в історії методу проєкту, на нашу думку, було проведено В. Штернберг у своїй дисертації «Теорія та практика методу проєктів у педагогіці ХХ століття» [6].

Детальний ретроспективний аналіз походження та розвитку цього методу у зарубіжній педагогіці був проведений учителем німецької мови М. Кноллом. Створена ним періодизація розвитку цього методу складається з п'яти етапів: походження методу (1590-1765); формування (1765-1880); використання методу під час навчання ручної праці (1880-1915); переосмислення методу (1915-1965); нова хвиля її міжнародного розповсюдження (з 1965 р.) [39].

У дослідженні О. Пенковського запропоновано також періодизацію розвитку та становлення методу проєктів у зарубіжній педагогіці, яка відображає шість періодів:

- 1) період зародження (кінець XIX-початок XX століття);
- 2) період експериментального впровадження методу проєкту в освітню практику (1914-1921 рр.);
- 3) період інтенсивного впровадження методу проєкту в практику на науковій основі (20-30-ті роки XX століття);
- 4) період наукового мовчання (1930-1950-ті роки);
- 5) період відродження ідей проєктних методів (з 1960 по 1990 рр.);
- 6) префігуративний період (на рубежі XX-XXI ст.) [6].

Виходячи з періодизації розвитку цього методу, створеної М. Кноллом та О. Пенковським, яка розпочинається у XVI столітті, у дослідженні спробуємо виявити та уточнити відповідні етапи, що характеризують становлення методу проєкту у зарубіжній педагогіці теорія і практика.

Альтернативою традиційним методам навчання може бути метод проєкту. Цей метод не можна назвати принципово новим, оскільки справжні інновації в галузі педагогіки – явище надзвичайно рідкісне. Як правило, це розгляд нового витка педагогічних, соціальних, культурних досягнень, давно забутих педагогічних істин, які використовувалися в інших умовах.

Інтерес до впровадження проєктного методу у викладання посилювався в певні періоди, потім згасав. Вперше він був описаний американським психологом і педагогом Вільямом Кілпатріком у 1918 році, хоча використовувався набагато раніше. Спочатку метод проєктів був названий «проблемним методом» і був пов'язаний з ідеями гуманітарних наук у філософії та освіті, які були розроблені американським філософом, психологом та педагогом Дж. Дьюї (1859-1952), а також його учнем В. Кілпатріком (1871-1965). Метод має довгу історію, починаючи з XVI-XVII століть [40].

Визначаючи сутність поняття «проект», слід зазначити, що воно вперше з'явилося у XVII-XVIII століттях і було синонімом слів «експеримент» у природничих науках та «розгляд справ» у юриспруденції. Пізніше, у XIX столітті, були виділені ще дві моделі проектів, які використовуються і досі.

Перша, модель Вудворта передбачає, що учні спочатку вивчають матеріал, набувають знань та навичок, які будуть потрібні для створення проектів. Друга, більш сучасна, модель Річардса передбачає «занурення» в проблему, її фундаментальне дослідження [74].

Німецький вчений М. Кнолл, працюючи над ретроспективним аналізом методу проекту в зарубіжній педагогіці, зазначає, що феномен «проекту» пов'язаний із намаганнями італійських архітекторів у XVI столітті професіоналізувати свою роботу та оголосити архітектуру як науку, зробивши це дисципліною.

У Римській вищій школі мистецтв до лекцій додали важливий елемент – конкурс, коли найкращі учні отримували завдання виготовити різноманітні ескізи, що дало учням можливість творчо проявити себе, використовуючи власні можливості, мотивовані їх вивчати.

Заснована в 1671 р. Королівська архітектурна Академія в Парижі оголосила конкурс на розробку планів будівель, ескізи яких отримали назву проектів. При Академії була створена школа архітекторів, яка також проводила конкурси серед учнів, яким від учасників потрібна була співпраця та творчість. Відповідно, учні під час роботи над проектом повинні розвивати уяву і в рамках класичної традиції прийти до оригінального рішення.

Перший етап розвитку методу проекту (XVI ст.) можна визначити «Проект як засіб мотивації навчальної діяльності».

У першій половині XVII століття ідея методу проекту з Архітектурної академії у Франції також поширилася на німецькомовні країни, переважно у формі ранньої ідеї робочої школи або професійної освіти.

Ідеї робітничої школи розглядалися у працях Джона Локка (1632-1704), англійського філософа, педагога та державного діяча. У примітці «Школи робітників» (1696) до законопроекту про бідних Джон Локк звертається до проблеми суспільного значення дитячої праці.

У цьому документі він пропонував створити у кожній громаді навчальні заклади, призначені для дітей бідних від 3 до 14 років, своєрідного поєднання дошкільних закладів та початкових шкіл [75].

Цей другий етап (XVII – перша половина XIX ст.) формування проєктів можна назвати «Проектом як засобом масового виховання дітей із різних верств суспільства».

Метод перемістився з Європи до Америки: у 1879 р. У Вашингтонському університеті в Сент-Луїсі була заснована школа ручного навчання, де був використаний метод проєкту. Учням доводилося не тільки розробляти проєкти, а й виконувати їх фактично в технічних майстернях, вони виготовляли полиці, свічники, будували мотори.

Учні відповідали за планування та реалізацію проєкту на основі реального життя чи професійних проблем. Між 1900 і 1915 роками з'явився справжній проєктний рух, який сприяв зв'язку між орієнтацією на дітей та шкільною реформою.

Американський філософ Джон Дьюї, пояснюючи суть цього методу, використав такий простий приклад: «Уявіть собі дівчину, яка пошила сукню. Якщо вона вклала душу у свою роботу, працювала охоче, з любов'ю, зробила свій власний візерунок і підійшла зі стилем сукні, пошила її сама, то це зразок типового проєкту, у педагогічному сенсі цього слова». Цим простим прикладом Джон Дьюї вказує на необхідність пов'язувати школу з життям, особистий досвід дитини та колективний досвід людського суспільства. Все це ознаки школи, в якій, на його думку, основною формою організації навчального процесу є проєктна діяльність [32].

Пізніше Вільям Кілпатрік, який працював у Коледжі освіти Колумбійського університету в Нью-Йорку, спробував сформулювати цю

теорію у статті, опублікованій у провідному журналі педагогіки американської школи. Заголовок статті був досить простим – «Метод проєкту». Будь-яку діяльність з високим ступенем незалежності групи учнів, об'єднаних у певний момент спільного інтересу, він вважав проєктом.

Цей етап (кінець XIX - початок XX) розробки методу проєкту називається «Проект як найновіший підхід до вирішення теоретичних та практичних проблем освіти та виховання». Розглянемо приклади сучасних моделей навчання на основі методів проєктів у деяких зарубіжних країнах. Елементи методу проєкту широко використовувалися в експериментальних школах Європи у 20-30-х роках минулого століття.

Так, зокрема, прихильники «нової школи» А. Ейлеха (Англія) були прихильниками «абсолютної свободи учнів». Ермітажна школа О. Декролі (Бельгія) максимально враховувала інтереси та уподобання дитини, навчальний матеріал був тісно пов'язаний з навколишнім життям учнів. У 1930-х роках у Франції за технологією вчителя французької мови Селестена Френе (1896-1966) «Школа успіху і радості» базувалася на ідеях гуманізму та безкорисливої любові до особистості дитини, що запропонувало оригінальне рішення до проблеми організації життя дітей, різні експерименти з активізації їх пізнавальної діяльності, форм і методів виховної роботи, запровадили часткове використання методу проєкту як засобу стимулювання процесу навчання (технологія безкоштовної праці). Дослідники відзначають, що французькі вчителі досі використовують технології Френе і вважають, що немає такої масової неформальної та водночас персоналізованої тенденції не лише у Франції, а й у світі [44].

Тенденції розвитку, впровадження проєктного методу 20-30-х років XX століття можна охарактеризувати як певний період і назвати його «Період широкого використання методу проєкту в експериментальних школах Європи у 20-30-х роках минулого століття століття». З кінця 30-х до кінця 50-х років минулого століття інтерес до методу проєктів у педагогічній науці згасає.

За словами Е. Пенковського, «на Заході метод проєктів залишився у сфері освіти, але лише у формі теоретичних розробок. Період втрати інтересу педагогічної науки до проєктного навчання характерний як для зарубіжних, так і для радянських шкіл. Мабуть, це пояснюється надмірно активною реалізацією методу проєкту на практиці, втомою вчителів від використання цього методу» [14].

Цей етап визначається як «згасання інтересу до методу проєктів у педагогічній науці». Пізніше, у 1960 -х роках, у США з'явилася модель навчання під назвою «Індивідуальне навчання» (Університет Піттсбурга), яка охоплювала учнів початкових класів.

Спільними ідеями індивідуального методу навчання та методу проєктів є: фрагментація навчального матеріалу на відповідні розділи або невеликі фрагменти; підбір навчальної літератури та шкільного приладдя; індивідуальна та групова робота учнів щодо виконання завдань; контроль вчителя за наслідками роботи учня [76].

У США у 60-70-ті роки була створена нова модель викладання «Школа майбутнього», яка також використовувала метод проєктів: заняття за індивідуальними планами (під керівництвом вчителя), учні отримали право навчатися в класі або самостійно. У 1968 році в США були створені перші альтернативні школи. У «Педагогічній енциклопедії» за ред. Б. Міллерського, Б. Сліверського (2000) було представлено дещо ширше тлумачення: «Альтернативна школа – це один із типів навчальних закладів, організованих відповідно до різних освітніх проєктів, які є альтернативними концепціям, реалізованим у школах; альтернативні школи включають, серед іншого, безкоштовні школи, такі як Вальдорфська, школи, які працюють за системою освіти М. Монтесорі або С. Френе, а також ряд шкіл, якими керують соціальні та релігійні товариства» [41].

Автори цього типу шкіл, а також автори методу проєкту виступали проти системи класів, енциклопедизму навчальних програм, їх теоретизації,

збільшення кількості уроків, навчальних завдань тощо. Найпоширенішими формами навчання були бесіди, дискусії, розвиваючі ігри, творчі вправи.

Все це нагадує ідеї, закладені в методі проєктів [73]. Поширені в 70-80-х роках минулого століття так звані «відкриті школи», виховна робота в яких забезпечувала тісний зв'язок із навколишнім середовищем з урахуванням різних соціальних факторів та самовиховання особистості. Як і в методі проєкту, навчальний процес у ньому тісно пов'язаний із позакласною та позашкільною діяльністю.

У Міннесоті (США) було проголошено одне з основних завдань педагогічного колективу: перетворити навчання на радість; формувати індивідуальність дітей; розвивати активність, відповідальність, креативність, товариськість, самостійність. Навчання тут проводилося за такими напрямками: підготовка до підприємницької діяльності; підготовка до громадської діяльності; загальнокультурний розвиток; формування навичок міжособистісного спілкування.

Цей етап 60-80-х років ХХ століття в США визначається «Проєкт як спробу альтернативного навчання в США». У 80-х і 90-х роках минулого століття проєкт альтернативного або спільного навчання (університети Балтімора, Міннесоти та Каліфорнії) набув значної популярності у шкільній освіті. Як і в методі проєкту, виховувалися такі якості учнів, як відповідальність за власне навчання та навчання інших учасників групи, взаємодопомога, індивідуальна самостійність, соціальна взаємодія, оцінка та перспективи вдосконалення завдання.

Німецькі педагоги мають власну справедливую думку щодо нових моделей, форм і методів навчання. У науковій роботі «Інтегральна школа» (1990 р.) Вони підкреслювали, що форми і методи навчання не можуть і не повинні залишатися абсолютно новими, вони мають продовжувати та розвивати досвід активного та самостійного навчання учня [76].

Відповідно до думки німецьких учителів, не слід віддавати перевагу одному методу, але бачення кожного з них слід використовувати творчо. За

словами Ю. Шихваргера, метод проєктів активно і досить успішно розвивався в зарубіжних школах: у США, Великобританії, Бельгії, Ізраїлі, Фінляндії, Німеччині, Італії, Бразилії, Нідерландах та багатьох інших країнах. Згідно із зарубіжним педагогічним періодичним виданням можна зробити висновок, що метод проєктів з часом удосконалювався і все частіше використовувався у навчанні школярів та учнів у різних галузях підготовки [31].

Таким чином, можна узагальнити, що ідеї гуманістичного підходу до освіти Дж. Дьюї, який започаткував метод проєктів, отримали широке поширення і набули великої популярності завдяки раціональному поєднанню теоретичних знань та їх практичному застосуванню.

Метод проєкту активно використовується в навчальному процесі зарубіжних країн у цей період (80-90-ті роки минулого століття), відповідно, цей період можна назвати «Період поширення та активного застосування проєкту метод у навчальному процесі Європи та Америки». Розглядаючи приклади сучасних моделей навчання в деяких зарубіжних країнах, слід зазначити, що метод проєктів як освітня технологія має свою історію. Згідно з «діаграмою популярності» В. Н. Стренберга «методу проєкту», можна зробити висновок, що пік його популярності припав на 1920-ті роки. До середини століття він зазнав жорсткої критики традиціоналістів. І лише в 70-80-х роках у Європі, а пізніше, у 90-х роках у Росії, «метод проєкту» переживає своєрідний ренесанс, проникаючи у всі рівні школи [14].

Але останнім часом він лише зміцнив свої позиції, посівши помітне місце серед інших сучасних методів педагогічної теорії та практики. Сьогодні вчені відносять метод проєктів до технологій XXI століття, які передбачають адаптацію до мінливих умов життя постіндустріального суспільства. На початку XXI ст. технологія навчання на основі проєктів визнається вчителями як одна з особистісно-орієнтованих педагогічних технологій, яка ґрунтується на визнанні унікальної сутності кожного учня (учня), його індивідуальності. Це змінює роль вчителя. Його основне завдання – створити відповідне

навчальне середовище, в якому учень має можливість спиратися на свій особистий потенціал [77].

Повернення до методу проєкту сьогодні є досить інтенсивним і стає інтегрованим компонентом повністю розробленої та структурованої системи освіти. Учні набувають досвіду у вирішенні реальних проблем, обмірковуючи майбутнє самостійне життя, яке вони проєктують під час навчання. Як бачимо, пошук раціонального поєднання теоретичних знань та їх практичного застосування для вирішення конкретних проблем зробив цей метод популярним.

Він широко використовується в навчальних закладах США, Англії, Німеччини, Нідерландів та інших. Таким чином, визначено сучасний стан розвитку методу проєкту як одну з сучасних світових педагогічних технологій.

Метод проєктів полягає в тому, що це освітня технологія, яка націлена на придбання учнями знань, вмінь та навичок завдяки системній організації проблемно-орієнтованого навчання.

Основним змістом цієї технології є створення інтересу учнів до певних проблем, що передбачають володіння певним рівнем знань, і через проєктну діяльність, яка передбачає розв'язання однієї або цілої низки проблем, показати практичне застосування надбаних знань.

1.2. Проєктна діяльність – суть, основи організації та форми

Щоб зрозуміти сутність проєктної діяльності, необхідно знати, що проєкт – це певне завдання з визначеними вихідними даними й встановленими результатами (цілями), що обумовлюють спосіб його вирішення. Проєктивність пронизує всі сфери нашого життя і стає важливою вирішальною рисою мислення сучасних учнів. Проєкт – одна з найважливіших методів організації діяльності, пов'язана з творчістю людини, наукою, мистецтвом, психологією тощо.

Навчання проєкту – це спосіб формування взаємодії зі світом та необхідність формування в учнів навичок проєктної діяльності, що зумовлено сучасним етапом розвитку суспільства та виробництва. Процес створення проєкту називається – дизайн.

Проєктна діяльність – це процес створення нового, неіснуючого об'єкта, процес комплексного пошуку складних рішень та створення та розвиток деяких об'єктів.

Проєкт завжди спрямований на створення об'єктивно та суб'єктивно нового цінного продукту, який потім втілюється в реальному житті. Робота над проєктом – це практика особистісно орієнтованого навчання, коли в процесі конкретної роботи учня на основі його вільного вибору з урахуванням його інтересів отримується конкретний результат. Основний девіз проєктної діяльності учня: «Все, що я знаю для того, що мені потрібно, і де я можу застосувати ці знання». Для вчителя це бажання знайти розумний баланс між академічними та прагматичними знаннями, вміннями та навичками. Проєкт орієнтований насамперед на самостійну діяльність учнів: індивідуальну, парну або групову, яку учні виконують протягом певного періоду часу. Технологія проєктування передбачає вирішення учнем проблеми, що передбачає, з одного боку, використання різних методів, засобів навчання, а з іншого – інтеграцію знань, умінь з різних галузей науки, техніки, творчості. З боку вчителя проєктна технологія передбачає використання вчителем набору дослідницьких, пошукових, творчих за своєю суттю методів, прийомів, засобів.

Метод проєктування для вчителя полягає у створенні таких умов під час навчального процесу, в яких результатом є індивідуальний досвід проєктної діяльності учня, його продуктивної діяльності. Продуктивна діяльність насамперед плідна для освіти. Це індивідуальна (парна, групова) дія, яка створює корисний, майже цінний матеріал. Таким чином, при використанні проєктної технології вирішується ряд різних рівнів дидактичних, навчальних, розвивальних завдань, а саме:

- 1) розвиваються пізнавальні здібності учнів;
- 2) формуються вміння самостійно конструювати свої знання, вміння орієнтуватися в інформаційному просторі;
- 3) активно розвиває критичне мислення, сферу спілкування.

Основними завданнями вчителя є:

1. Не тільки передати учням силу певних знань, а й навички самостійного здобуття знань та вміння самостійно застосовувати їх для вирішення нових пізнавальних та практичних завдань.

2. Допомогати учневі у набутті комунікативних навичок, тобто вміння працювати в різних групах, виконуючи різні соціальні ролі (керівник, виконавець, посередник тощо).

3. Різноманітний діапазон спілкування дітей, знайомство з іншими культурами, різні точки зору на одну проблему.

4. Прищеплення учням вміння використовувати методи дослідження: збирати необхідну інформацію, вміти аналізувати її з різних точок зору, висувати різні гіпотези, вміти робити висновки.

Для того, щоб розпочати проектну діяльність, учитель повинен знати основні вимоги до її організації.

Вимоги до організації проектної технології:

1. Наявність значної дослідницької проблеми (завдання), яка вимагає комплексних знань, дослідницького пошуку для її вирішення (наприклад, вивчення екологічних проблем у різних регіонах світу; проблема впливу людини на довкілля тощо).

2. Практичне, теоретичне, пізнавальне значення очікуваних результатів (наприклад, доповідь відповідним службам про екологічну ситуацію в конкретному регіоні, фактори, що впливають на цю ситуацію, тенденції розвитку цієї проблеми, спецвипуск газети, альманах з повідомленнями з місця події).

3. Самостійна (індивідуальна, групова, парна) діяльність учнів.

4. Структурування основної частини проєкту (із зазначенням поетапних результатів).

5. Використання методів дослідження: виявлення проблеми проблем, що впливають з неї, гіпотеза їх вирішення, обговорення методів дослідження, оформлення кінцевих результатів, аналіз даних, узагальнення, коригування, висновки.

Проєкт, як і інші процеси у своєму розвитку, проходить кілька етапів, які вчителі розрізняють по-різному.

Розкриваючи зміст етапів проєктування, можна визначити загальну технологію проєктної діяльності. Дані наведені у таблиці 1.2.1.

Таблиця 1.2.1.

Етапи проєктної діяльності за А. Сидоренком [77].

Етапи	Завдання	Зміст діяльності
1	2	3
Підготовчий	Підготовка проєкту. Визначення теми і мети проєкту.	Учні: обговорення, пошук інформації. Вчитель: заява задуму, мотивація, допомога у постановці завдань.
	Планування проєкту: а) визначення джерел, засобів збору, методів аналізу інформації, засобів представлення результатів; б) встановлювання критеріїв оцінки результату і процесу.	Учні: формулюють завдання і виробляють план дій. Вчитель: коригує, пропонує ідеї, висуває пропозиції.
Практично-виконавчий	Збір інформації (спостереження, робота з літературою, анкетування, експеримент).	Учні: збирають інформацію. Вчитель: спостерігає, непрямо керує діяльністю.
	Аналіз інформації, формулювання висновків.	Учні: аналізують інформацію. Вчитель: коригує, спостерігає.
	Оформлення результатів.	Учні: виконують технологічні операції, самоконтроль. Вчитель: контроль за якістю.
Заключний	Підготовка проєкту до захисту. Подання і оцінка результатів (усний, письмовий звіт та оцінка результатів і процесу дослідження за вчасно встановленими критеріями). Презентація проєкту. Захист проєкту. Оцінка проєкту. Оголошення результатів.	Учні: готують проєкт до презентації та захисту, подають критерії оцінки, презентують та захищають проєкт. Вчитель оцінює проєкт.

Система послідовних дій виконавців та керівника дає можливість організувати проєктну діяльність в умовах сучасної школи. Таким чином, проєкт складається з п'яти «П»:

- 1) проблема;
- 2) проєктування (планування);
- 3) пошук інформації;
- 4) продукт;
- 5) презентація.

Шосте «П» – це портфоліо (папка проєкту).

Перед початком роботи над проєктами вчитель повинен знати не тільки етапи організації проєктної діяльності, а й класифікацію проєктів.

У підготовчій частині учні разом з керівником проєкту мають:

- 1) визначити проблеми;
- 2) вибрати тему проєкту;
- 3) сформулювати мету та завдання своєї майбутньої діяльності;
- 4) планувати роботу з реалізації проєкту;
- 5) робота над пошуком інформації.

Враховуючи проблеми, які цікавлять і хвилюють дітей, тема майбутнього проєкту визначається інтересами та потребами учасників.

Визначити проблему.

Учасники проєкту висували нові ідеї, пропозиції на теми проєкту. Вони змістовно та активно формулюють свою думку, обговорюють реальні проблеми, які їх цікавлять, і ставлять реальні замки, які необхідно вирішити.

На першому етапі діяльності керівник проєкту може використовувати такі методи:

- 1) «мозковий штурм» або «мозковий штурм»;
- 2) «від слова до вчинку»;
- 3) проєктування – аналіз;
- 4) суперечка тощо.

Визначення теми проєкту.

Цей момент є найважливішим на підготовчому етапі. Саме визначення теми окреслює наступну пошукову, дослідницьку чи творчу діяльність учнів. Щоб визначити тему, потрібно поставити основні питання проєкту: ключові, тематичні, змістовні.

Пригадати види питань, які задають діти різного віку.

1. Молодші діти «завалені» питаннями, які для них важливі. Вони постійно презентують їх дорослим, на які важко, а іноді неможливо відповісти відразу, оскільки вони іноді пов'язані із світовими філософськими ідеями та досвідом пізнання світу власними дітьми.

2. Учні середнього віку більше не часто задають глобальні питання, вони частіше висловлюють свої судження та думки та говорять про їх важливість.

3. Дорослі діти ставлять менш змістовні питання, а більше організаційні. Вони повинні шукати відповіді на ці питання в реальному житті.

Учитель задає дітям запитання, які були б актуальні для них, для їх вікової групи.

До уваги вчителя:

- 1) різні типи питань призводять до різних завдань;
- 2) ставлення до питань має певні, конкретні результати (воно передбачає практику – орієнтовне навчання);
- 3) учні орієнтуються в процесі роботи, оскільки вони самі задають найбільше питань;
- 4) учні бачать зв'язки між подіями, об'єктами, реальним світом навколо них.

Ключове питання – воно вказує на проблему майбутнього проєкту, це філософське питання, найбільш всеосяжне, воно охоплює кілька різних наукових галузей, розділів, предметів, тому конкретної відповіді немає. Ключове питання формує тему проєкту.

Тематичне питання – це широке питання, яке продовжує ключ, конкретизує, на яке також немає конкретної відповіді, але воно може охоплювати певну тему чи розділ. З них формуються проєктні завдання.

Суттєві питання – це основні репродуктивні питання, відповіді на які є конкретними, вони демонструють конкретні завдання. Вони формують майбутню діяльність учнів. Отже, учні обирають тему, а вчитель активізує діяльність, показує цікаві аспекти дослідження.

Темою проєкту може бути:

- 1) об'єкт;
- 2) дослідження;
- 3) проблема.

Об'єкт – це перш за все суб'єкт проєкту (сутність, річ, реальність). Учні вибирають об'єкт для свого проєкту. Учитель активізує розумову діяльність учнів у певному напрямку: школа, клас, відпочинок, дозвілля, допомога батькам (людям похилого віку), шкільна територія, шкільна бібліотека, музей тощо.

Визначення мети та формулювання завдань.

Мета проєкту має бути його кінцевим результатом. Тому, визначивши проблему та обравши тему проєкту, учні формулюють ключові, тематичні та змістовні запитання, які допомагають визначити мету та завдання проєкту.

Розробка плану проєкту.

Метою цього сегменту групової роботи є створення детального плану проєкту. Перед плануванням діти повинні обговорити кінцевий результат проєкту, щоб розробити моніторинг досягнення мети проєкту.

Учні: формулюють завдання та розробляють план дій.

Учитель: виправляє, пропонує ідеї, вносить пропозиції.

Розглянемо детально кожен блок плану:

1. Визначення джерел інформації, засобів збору. Джерелами інформації можуть бути:

- 1) бібліотека: довідники, енциклопедії, твори літератури, мистецтва, науково-популярна література, монографії, публікації.
- 2) ЗМІ: журнали, газети, телебачення, радіо, брошури, відео, публікації.
- 3) підприємства, організації, спілки, клуби, асоціації.

4) інтернет-ресурси: тематичні каталоги, пошукові системи, електронні видання, веб-сайти, електронна пошта, електронна бібліотека.

2. До джерел інформації належать матеріали, які збираються, а потім обробляються самими учнями, це:

- 1) дані соціологічних досліджень, опитувань;
- 2) дані анкет, діагностики;
- 3) дані тематичних досліджень (на обрану тему);
- 4) експериментальні дані.

3. Учасники проєкту самостійно знаходять запитання, складають опитувальники, діагностику, соціальні опитування або використовують ті, що були створені кимось і підходять для проєкту.

Визначення методів аналізу інформації

Вся інформація, яку переглядають учні, підлягає аналізу. До методів аналізу відносяться:

- 1) порівняння;
- 2) протиставлення;
- 3) поєднання ідей;
- 4) складання тез;
- 5) побудова столів; схеми, узагальнення інформації;
- 6) цитати.

Обговорення засобів представлення результатів

Наступним пунктом учнівського проєкту є обговорення засобів презентації результату – презентація проєкту. Презентація проєкту – це передостанній етап у проєктній діяльності групи, де учасники презентують результати своєї роботи. Важливою умовою є коротка презентація основної теми, мети, завдань проєкту та досягнень, особисті чи групові дослідження, важливість результатів. Учні обговорюють шляхом мозкового штурму тощо усі можливі варіанти представлення результатів роботи команди проєкту. Учні вибирають форму викладу, яка може найбільш ефективно довести переконливість ідей, пропозицій, важливість обраної теми, а вчитель коригує

діяльність дітей, вносить пропозиції, презентує ідеї, які обговорюються в групі проєкту.

Встановлення критеріїв оцінки, результату процесу.

Щоб обговорити форму презентації, учні повинні розробити критерії, за якими можна оцінити проєкт.

Важливо знати, що саме оцінюватиметься:

- 1) оформлення папки проєкту (зовнішній вигляд);
- 2) зміст (глибина дослідження, переконливість фактів, доцільність діяльності);
- 3) актуальність та значимість обраної теми;
- 4) ступінь креативності;
- 5) оригінальність запропонованих рішень тощо;
- 6) незалежність виконання;
- 7) участь кожного учасника групи.

Критерії оцінки презентації можуть включати:

- 1) переконливість презентації;
- 2) використання технічних засобів, ясність;
- 3) артистичність та виразність виконання;
- 4) повне розкриття змісту проєкту тощо.

Оголошення результатів проєкту:

- 1) врахування самооцінки учасників проєктної групи в загальній оцінці проєкту;
- 2) вручення премій, номінацій (за найкраще дослідження, за найкращу презентацію);
- 3) використання рейтингу.

Проектна діяльність впливає на розвиток учнів. Вона допомагає учителеві впливати на зовнішні мотиви (прагнення бути дорослим) та на внутрішні мотиви (бажання успіху, отримання нових знань тощо) школяра.

Проектна діяльність інтегрує всі види сучасної діяльності людини, та націлена на досягнення єдиної мети освіти: забезпечення інтелектуального, фізичного і соціального розвитку учня.

1.3. Особливості проектної діяльності в початковій школі

Все більш актуальним у навчальному процесі є використання у навчанні прийомів і методів, які допомагають формувати вміння самостійно здобувати нові знання, збирати необхідну інформацію, висувати гіпотези, робити висновки. В останні роки ця проблема вирішується в початковій школі, зокрема, шляхом організації проектної діяльності.

Метод проекту є основою проектного навчання, сенс якого полягає у створенні умов для засвоєння учнями навчального матеріалу в процесі реалізації проекту. Основна мета розвитку проектної діяльності в школі – розвивати вміння кожного учня визначати та реалізовувати спільну мету роботи та знаходити шляхи її досягнення; здатність узгоджувати розподіл функцій та ролей у спільній діяльності; здійснювати взаємний конструктивний контроль; вирішувати конфлікти з урахуванням інтересів сторін; співпрацювати. Також метод навчальних проектів виступає як можливий засіб вирішення актуальних проблем: учні часто не вміють перетворювати інформацію на знання, здійснювати цілеспрямований пошук інформації; великий обсяг інформації не призводить до систематичних знань; відсутність інтересу до учнів, мотивації до особистісного зростання, до самостійного здобуття нових знань; провідним видом діяльності учнів є репродуктивна, яка відтворює знання.

У початковій школі основи проектної діяльності учня повинні бути закладені, поступово в процесі навчання, щоб розвиватися і поглиблюватися у міру дорослішання учня та усвідомлення своїх професійних, соціальних та громадських потреб та обов'язків. Вихідним пунктом для проектної діяльності для молодших школярів є проектні завдання. Проектне навчання створює

унікальні передумови для розвитку ключових компетентностей учнів та самостійності у вивченні нового, стимулюючи їх природну цікавість та творчий потенціал.

Навчання на основі проєктів набирає обертів, оскільки це дуже ефективний та відповідний підхід до навчання та навчання. Численні дослідження показують, що після успішного впровадження мотивація учнів до навчання покращується, а рівень їх досягнень зростає. Також така форма роботи допомагає частково реалізувати програму ранньої профорієнтації для учнів, щоб у майбутньому випускники свідомо обирали професію та навчальний заклад.

Проєктне навчання – це метод, за допомогою якого учні, витративши деякий час на дослідження та відповіді на реальні, цікаві та складні питання, здобувають необхідні знання та навички.

На думку дослідників, проєктне навчання передбачає наступне:

- 1) учні застосовують знання та вміння для вирішення реалістичних проблем у реальному світі;
- 2) підвищується рівень відповідальності учня за виконаний обсяг роботи;
- 3) вчителі виконують роль тренерів та фасилітаторів дослідження, проводять рефлексії;
- 4) учні часто працюють у парах або групах.

Такий формат навчання залучає учнів до систематизації та засвоєння знань, створення власних продуктів. Він розвиває навички критичного мислення, співпраці, спілкування, міркування, синтезу та стійкості протягом обмеженого часу та мети.

Оскільки навчання – це соціальна діяльність, яка проходить у учнівських групах, культурі та минулому досвіді, завдяки проєктам навчання учні мають можливість використовувати не лише знання з навчальних дисциплін, а й навчитися вести переговори, приймати спільні рішення, брати на себе відповідальність за свою роль у навчанні. команду і разом інтерпретувати результати своєї діяльності.

Це також дозволяє вчителям бачити учнів у новому світлі, допомагати їм розвивати вроджені здібності по-новому, що іноді неможливо в традиційній системі уроків. Крім того, навчання на основі проєктів часто реалізується за допомогою міжпредметних зв'язків, які виходять за межі навчальної програми одного конкретного предмета. Це значно розширює можливості вчителя і сприяє розвитку творчості, і в процесі вирішення учнів часто виникають завдання, які набувають практичних навичок, не передбачених теоретичною частиною навчального процесу.

Тобто навчання відбувається природним чином, ненав'язливо, тому що мета – не навчитися, а виконати завдання, отримати результат, який справді мотивує дітей.

Наука про проєкти – це захоплюючий спосіб досліджувати світ навколо нас. Зосереджуючись на основних ідеях разом із практикою та перехресними концепціями, аудиторії стають середовищем навчання, де вчителі та учні беруть участь у моделюванні та проведенні досліджень, формуючи та обговорюючи гіпотези, підтверджені доказами та міркуваннями.

Переваги проєктного навчання.

Для учнів:

- 1) традиційна аудиторія перетворюється на відкритий навчальний простір, у якому учні рухаються у власному темпі;
- 2) у процесі реалізації проєкту виникає необхідність самонавчання та самовдосконалення;
- 3) навчання на основі запам'ятовування та повторення переходить до інтеграції, відкриття та презентації набутих знань;
- 4) учні мають можливість пройти всі етапи «виробництва»: від ідеї, створення моделі майбутнього продукту до його реалізації.

Для вчителів:

- 1) дає можливість вчителям будувати позитивну історію стосунків із учнями в нових умовах;

2) вибирати ролі для учнів, підкреслюючи їх індивідуальність та природні обдарування.

Звичайно, на тлі очевидних переваг існує певна небезпека застосування проєктного навчання: існує ризик невиконання навчальної мети та недосягнення результатів. Але цього можна уникнути, якщо раціонально спланувати процес.

Планування навчального проєкту:

1. Визначте цілі навчання.
2. Ми плануємо «що» і «як», а не «коли».
3. Плануємо, як відбуватиметься публічна презентація результатів проєкту.

Метою освітнього проєктування є створення таких умов для вчителя під час навчального процесу, в яких результатом є індивідуальний досвід проєктної діяльності учня. Продуктивна діяльність, насамперед, плідна для освіти, – це індивідуальна дія, результатом якої може стати корисний матеріальний чи нематеріальний продукт, отже, вона має практичну цінність. Тому що таке навчання розвивається у виробничій діяльності та конкретній участі. При використанні технології вирішується ряд різних рівнів дидактичних, навчальних та розвивальних завдань: розвиваються пізнавальні навички учнів, формується вміння самостійно конструювати свої знання, уміння орієнтуватися в інформаційному просторі, критичне мислення та спілкування активно розвивається.

Основні завдання:

1. Не лише передати учням обсяг певних знань, а навчитися самостійно здобувати ці знання, вміти застосовувати їх для вирішення нових пізнавальних та практичних проблем.
2. Допомогати учневі у набутті комунікативних навичок, тобто вміння працювати в різних групах, виконуючи різні соціальні ролі (керівник, виконавець, посередник тощо).

3. Розширити коло спілкування дітей, знайомства з іншими культурами, різних точок зору на одну проблему.

4. Виховувати в учнів вміння використовувати методи дослідження: збирати необхідну інформацію, вміти аналізувати її з різних точок зору, висувати різні гіпотези, вміти робити висновки.

Сучасні педагогічні технології забезпечують новий підхід до навчання, виховання та формування особистості учня. Традиційна система навчання недостатньо орієнтована на індивідуальність учня, тому необхідно знаходити нові форми та методи.

Метод проєктів зараз вважається технологією XXI століття, оскільки він дозволяє учням ефективно формувати ключові компетентності: здатність до навчання, інформаційно-комунікативну, культурну, охорону здоров'я, громадянську, соціальну; надає можливість займатися науково-дослідницькою діяльністю, створювати додаткову мотивацію до навчання, а також у ранньому віці найбільш повно виявляти та розвивати інтелектуальні та творчі здібності дитини.

Організуюючи проєктну діяльність у початковій школі, учитель повинен враховувати вікові та психологічні та фізіологічні особливості дітей молодшого шкільного віку. Дитина молодшого шкільного віку має невеликий життєвий досвід, тому коло соціально значущих проблем, з якими він міг би впоратися, вузький, його уявлення про такі проблеми погано диференційоване, однобічне. Проблема проєкту, яку ми пропонуємо молодшому школяреві, має бути для нього соціально визначеною, знайомою та цікавою. Тому теми дитячих дизайнерських робіт краще вибирати зі змісту предметів або із суміжних галузей.

Вимоги до проєктної роботи в початковій школі

1. Контроль за виконанням проєктних завдань має бути більш ретельним (більше консультацій та спостережень над проєктною документацією), оскільки теоретичних, практичних знань та навичок молодших школярів все ще бракує.

2. Проекти для початкової школи зазвичай мають бути короткостроковими (обдаровані учні, які випереджають своїх однолітків у своєму розвитку, можуть успішно розробляти довгострокові проекти).

3. У роботі з усім класом перевагу слід віддавати рольовим, інформаційним, творчим проектам – ці заходи завжди цікавили молодших школярів.

4. Для пошукової діяльності бажано спочатку залучити дітей з високою мотивацією навчання – їх дослідження можуть зацікавити інших учнів.

5. В якості перших проектів у початковій школі необхідно вибрати групу. Це дасть можливість диференціювати проектне завдання: після завершення проекту кожна дитина вважатиме себе здатною брати участь у його реалізації. Учитель отримує уявлення про можливості кожної дитини (зокрема щодо пропозицій щодо окремих проектів у майбутньому) та визначить лідерів, які зможуть очолити майбутні групи проектів.

6. Значну увагу слід приділити презентації проектів: запросити батьків, учнів інших класів (такий підхід створює мотивацію для подальшої роботи).

7. Учитель на початку оформлення повинен підказати учням вибрати тему.

8. Теми учнівських проектів мають бути різноманітними, вони не повинні регулюватися та виділяти більш значущі.

9. Робота над проектами в початковій школі не повинна бути примусовою, учні повинні працювати добровільно.

Система проектної роботи охоплює як аудиторну, так і позакласну роботу.

Зазвичай вчителі використовують два підходи:

- 1) зв'язок проектів з навчальною тематикою (на уроці);
- 2) використання проектів у позаурочній діяльності.

Для формування проектних навичок використовують два типи специфічних занять.

Перший тип – це проєктний урок, який складається з роботи над проєктом. Це спеціально виділені навчальні години, яких може бути не так багато, враховуючи високу вартість роботи над проєктом. У цьому випадку ви можете виграти «якість», а не «кількість».

Вибір кількості годин та форми таких уроків залежить від типу проєкту. У проєкті існує високий ступінь незалежності учнів. Оновлені предметні знання закріплюються, поглиблюються, розширюються в процесі роботи над проєктом та освоєння учнями нових знань.

Другий тип – це урок, на якому можуть використовуватися проєкти, які виконуються окремими учнями або групами учнів у позаурочний час на обрані теми предметного змісту, або міжпредметні проєкти.

На таких уроках учні презентують свій проєкт. Презентація - це важлива навичка, яка розвиває мовлення, асоціативне мислення, рефлексію. Ми навчаємо учнів, що коли поставлена мета, поставлені завдання, робота виконана, ви повинні розповісти, що сталося, зробити висновок, рекламувати свою роботу.

Таким чином, даної технології відбувається не тільки під час реалізації цілісного проєкту в класі, але і при включенні в схему традиційного уроку елементів проєктної діяльності або будь -якої частини проєкту.

Організація проєктного навчання з позакласної роботи здійснюється в межах:

- 1) факультативи;
- 2) гуртки;
- 3) самостійна діяльність;
- 4) мала академія наук;
- 5) центр дитячої творчості.

Беручи участь у проєктній діяльності, учні не тільки набувають та застосовують знання, а й розвивають комунікативні навички, навички самоконтролю, самооцінку, творчі здібності. Учні початкових класів мають лише базові знання, досвід, а тому при плануванні роботи з реалізації

проектної діяльності з урахуванням віку та здібностей учнів залучаю до цієї роботи батьків. Ці ідеї я втілюю як у суто освітній, так і у просвітницькій діяльності. Існують різні проекти, зокрема, постановка вистави, організація виставки, підготовка та видання газети, створення збірки, підготовка та проведення класної години, складання творчого проекту, експериментального (дослідницького) проекту тощо.

Метод проекту ефективний у світлі навчання компетентної особи, здатної співпрацювати з іншими, а також:

1) дозволяє реалізовувати як дослідницькі, так і практико-орієнтовані завдання;

2) дає навички контактів із зовнішнім світом: під час проектної діяльності виникає необхідність звертатися за порадою тощо;

3) розвиває творчі здібності та навички роботи з джерелами інформації;

4) створює середовище, в якому слабші учні набувають сили і впевненості в ситуації успіху;

5) метод проектів спрямований на практичний результат, який можна побачити, зрозуміти, застосувати в реальній практиці;

6) дає можливість набутти досвіду самостійної діяльності, не репродуктивної, а творчої, яка знадобиться в житті.

Проектна діяльність учнів в навчальному процесі – це спільний пошук рішення певної проблеми, це діяльність, спрямована на збагачення знань, умінь і навичок, на формування компетентної особистості. Це систематичне, послідовне моделювання навчальних рішень проблемних ситуацій, що вимагає пошукових зусиль, спрямованих на дослідження та розробку рішень.

Проект – це специфічна, чітко визначена технологія, яка включає наступні етапи:

1. Постановка проблеми (підготовча та мотиваційна).
2. Постановка мети (планування).
3. Розробка заходів (вибір рішення).
4. Підготовка заходів та методів (впровадження).

5. Оцінка результатів (роздуми та захист).

До організації проєкту висуваються певні вимоги, зокрема:

- 1) тема для всього класу може бути однією, а шляхи її реалізації в кожній групі різні. Можлива одночасна реалізація учнями різних проєктів;
- 2) проєкт має значення для безпосереднього та непрямого оточення учнів – однокласників, їх батьків, знайомих;
- 3) проєкт завжди педагогічно значущий, тобто учні набувають знань, будують стосунки, оволодівають необхідними способами мислення та дії;
- 4) проєкт має бути спланований заздалегідь, але водночас допускає гнучкість та зміни під час його реалізації;
- 5) проєкт орієнтований на вирішення конкретної проблеми.

Слід зазначити, що проєктна діяльність молодших школярів є однією з форм пізнавальної діяльності, адже учні вчаться активно здобувати знання та застосовувати їх на практиці. Його зміст полягає у спонуканні до досягнення мети для створення творчих проєктів та забезпеченні єдності та наступності різних аспектів навчального процесу.

У початковій школі метод проєкту спрямований на розвиток навичок співпраці та ділового спілкування в колективі, здійснюється поєднання індивідуальної самостійної роботи з груповими заняттями, обговорення елементів методів дослідження, спрямованих на створення кінцевого продукту (результат) власної творчості. Методологія проєкту для початківців цікава насамперед тим, що намагається зосередитись на особистих інтересах учня, вибудовувати навчання на активній основі через діяльність дітей з певною метою, що вимагає використання дослідницьких та дослідницьких прийомів, творчості, роботи з різні джерела інформації. Індивід повинен навчитися адаптуватися до мінливих умов, бачити проблеми, вміти їх аналізувати, знаходити шляхи вирішення, вміти працювати з інформацією, тому що це невід'ємна складова навчання у старшій та старшій школі. Дитини необхідно пояснити сутність та специфіку проєктної діяльності, навчити будувати власну діяльність учнів як повноцінну та усвідомлену (таку, що має

три етапи: мотиваційний, оперативно-виконавчий, рефлексивно-оціночний). Однак спочатку необхідно організувати діяльність учнів, щоб виробляти, покращувати, досягати певного результату. Лише тоді діти починають розуміти, що цей процес є процесом навчання і починають усвідомлювати свій досвід та оцінювати свої дії. Пропонуючи учням початкових класів роботу над проєктом, варто взяти до уваги навчальну ситуацію з певних предметів, їх власні інтереси та здібності. Дидактична мета проєкту має бути загальною і мати суспільне значення, оскільки вона має велике значення для формування компетентності молодшого школяра.

Таким чином, можна зробити висновок, що використання методу проєкту в початковій школі дозволяє:

Учням – оволодіти значним арсеналом методів дослідження (аналіз літератури, пошук джерел інформації, збір та обробка даних, гіпотези та методи їх вирішення тощо).

Учителю – надавати пріоритет різним типам самостійної діяльності учнів.

Висновки до розділу I

Короткий аналіз історичних аспектів методу проєктів у зарубіжній та вітчизняній педагогічній теорії та практиці дозволив зробити висновок, що він спрямований на розвиток у учнів пошукових навичок, формування у них здатності самостійно конструювати свої знання, вміння орієнтуватися в інформаційному просторі, побачити, сформулювати та вирішити проблему, розвиває у них критичне мислення.

Метод проєкту – одна з інноваційних педагогічних технологій, що відповідає вимогам Національної доктрини освіти для переходу до нового типу гуманістичної та інноваційної освіти, коли увага переноситься на процес набуття знань, умінь, життєвого досвіду, який перетворюються на компетентність.

Проектна діяльність виконує розвивальні, навчальні, виховні функції, має певні принципи та впливає на формування у школярів особливих вмінь та навичок, що допомагають їм призвичаїтися до вимог сучасного світу.

Таким чином, слід зазначити, що проектний підхід може бути застосований у початковій школі для вивчення будь-якої складної дисципліни. Це дозволяє наблизити навчальний процес до життя, до потреб дітей, адаптувати навчальний матеріал до реальних життєвих ситуацій, а головне - робить навчання молодших школярів цікавим та змістовним, а процес здобуття знань простим та доступним. Тож початкова освіта дає не лише ті знання, які знадобляться у майбутньому дорослому житті, а й знання, уміння та навички, які допомагають дитині вирішувати її нагальні життєві проблеми, де дитина живе і вчиться жити у складному світі, працювати та спілкуватися з іншими людьми, у тому числі здобувати необхідні знання. Вчителі та учні разом йдуть цим шляхом, від проєкту до проєкту.

РОЗДІЛ II. ОРГАНІЗАЦІЯ ПРОЄКТНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ УЧНІВ ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ НА УРОКАХ «Я ДОСЛІДЖУЮ СВІТ»

2.1. Аналіз Державного стандарту, навчальних програм та підручників для початкової школи щодо використання проєктної технології у початковій школі

Нова українська школа – це виховання нових смислів, дитиноцентризму та поваги до кожної людини. НУШ – цікава, практична, безпечна та дружня до дітей школа. А для батьків – відкритий, чесний і орієнтований на співпрацю. Основна ідея Нової української школи – компетентнісне навчання.

Серед пріоритетів Нової української школи – радість пізнання як провідний чинник розвитку особистості дитини. Тому навчання має відбуватися на основі особистісно-орієнтованого, компетентнісного, комунікативного, діяльнісного підходів на інтегрально-предметній основі.

Основними перевагами НУШ є:

1. Розвиток емоційного інтелекту та критичного мислення.
2. Формування комунікативної компетентності.
3. Соціалізація дитини.
4. Адаптаційно-ігрова діяльність.
5. Авторитарного тиску з боку вчителя немає.
6. Формування ставлення до вчителя як до старшого товариша.
7. Гармонійно поєднуються свобода і дисципліна.
8. Вміння працювати в команді.
9. Дружня атмосфера та інші переваги.

Головна перевага, яку відзначають і вчителі, і батьки, це те, що діти вчаться працювати в команді та нести відповідальність. Величезним плюсом для вчителів є те, що їм не потрібно суворо дотримуватися програми. Якщо діти погано засвоїли тему, вчитель може зробити на ній більше уваги. Крім того, вчителі тепер мають академічну свободу. Вони можуть готувати власні

програми, обирати підручники, методи та стратегії навчання. Замість того, щоб запам'ятовувати факти та поняття, учні отримують компетенції. Це динамічне поєднання знань, умінь, навичок, способу мислення, поглядів, цінностей та інших особистісних якостей, що визначають здатність людини до успішної соціалізації, ведення професійної або подальшої освітньої діяльності. Тобто формується ядро знань, на яке буде накладено вміння використовувати ці знання, а також цінності та вміння, які знадобляться випускникам українських шкіл у професійному та особистому житті [74].

Організація навчальної діяльності у 1-4 класах закладів загальної середньої освіти здійснюється відповідно до законів України «Про освіту», «Про загальну середню освіту», Стратегії національно-патріотичного виховання дітей та молоді на, Концепції Нової української школи, Державного стандарту початкової освіти.

Пріоритети реформи загальної середньої освіти, визначені Концепцією Нової української школи, відображені у Державному стандарті початкової освіти (2018).

Державний стандарт застосовується з 1 вересня 2018 року для учнів, які навчаються за програмами дванадцятирічної повної загальної середньої освіти. Передбачає організацію освітнього процесу із застосуванням діяльнісного підходу на інтегрованій основі та з переважанням ігрових методів у першому циклі (1-2 класи) та на інтегровано-предметній основі у другому циклі (3-4 класи).

Державний стандарт та Концепція Нової української школи описують формування компетентностей, умінь і навичок. Більшість з них можливо розвинути саме організацією проєктної діяльності (творчість, креативність, критичність мислення, комунікативну компетентність та пошукові навички і т. д.).

Проведемо порівняльний аналіз освітніх програм О. Я. Савченко та Р. Б. Шиян та зробимо висновки стосовно їх застосування в умовах Нової української школи [75]. Дані наведені у таблиці 2.1.1.

Аналіз типових освітніх програм 1-4 кл. О. Савчанко та Р. Шиян.

Критерій	О. Савенко	Р. Шиян	Висновок
1	2	3	4
Мета освітньої програми	Всебічний розвиток дитини, її талантів, здібностей, компетенцій та наскрізних навичок відповідно до вікових та індивідуальних психофізіологічних особливостей і потреб, формування цінностей і розвитку самостійності, творчості, допитливості, забезпечення її готовності жити в демократичному та інформаційному суспільстві, продовження навчання в початковій школі .	Розвиток умінь спілкуватися українською мовою для духовного, культурного та національного самовираження, використовувати її в особистому та суспільному житті, у міжкультурному діалозі, бачити в ній передумову успіху в житті; виховання вміння спілкуватися рідною мовою (якщо вона не українська); формування шанобливого ставлення до культурної спадщини; збагачення емоційно-чуттєвого досвіду.	О. Савченко більше акцентує увагу на розвитку дитини (принцип дитиноцентричності); освітня програма спрямована на формування цінностей дітей та їх всебічний розвиток. А Р. Шиян віддає перевагу формуванню у дітей вміння користуватися рідною мовою в особистому та суспільному житті; освітня програма спрямована на формування у дітей ставлення до культурної спадщини, своєї мови.
Місце проектної діяльності в межах курсу «Я досліджую світ»	Проекти передбачають вивчення природи рідного краю, проблем, пов'язаних з навколишньою природою, формують в учнів емоційно-ціннісне ставлення до природи. Реалізація проєктів – розповіді в самій різноманітній формі – усній, письмовій, вокальної пісні, підготовці презентаційних матеріалів тощо. Кінцевим продуктом творчого проєкту можуть бути	Проекти пов'язані з вивченням історії, природи, рідного краю та різних національностей. Проектна діяльність використовується частково. В більшості це великі, довгосторокові проєкти, що передбачають залучення батьків, вчителів і учнів на створення певного результату (доповідей, презентацій, книг і т.д.)	О. Я. Савченко описує проєктну діяльність як одну з важливих компонентів освітнього процесу. Дана технологія конкретно виокремлена і доступно описана для дітей і батьків. Р. Б. Шиян залучає дітей до проєктної діяльності шляхом включення до програми масштабних творчих завдань, акцентує увагу на співпраці дітей і батьків, учителів. Дану технологію

Продовження таблиці 2.1.1.

1	2	3	4
	малюнок, журнал, альманах, газета, екологічний знак, плакат, постер, збірка, колективний колаж, відеофільм, вечір, свято, вистава, сценка, годівниця, тощо.		окремо не описує. Програма передбачає наявність завдань і проблемних питань для подальшого творчого вирішення.

Аналіз виявив, що освітня програма О. Я. Савченко розмежовує обсяг знань учнів окремо за класами, мета спрямована на особистість дитини, яка має оволодіти ключовими компетентностями відповідно до індивідуальних психофізичних особливостей дітей. Програма сприяє розвитку творчості, креативності, критичного мислення і т.д. Програма за Р. Б. Шияном містить цикли навчання, що включають в себе певний обсяг знань. Спрямована на формування мовленнєвих навичок, тому під час проєктної діяльності розвиток критичного і творчого мислення відбувається в поєднанні з умінням формувати висловлювання, будувати думки, презентувати їх за допомогою розповіді перед публікою. Обидві програми визначають метод проєктів одним з провідних видів діяльності під час організації навчальної діяльності в межах інтегрованого курсу «Я досліджую світ».

Наступним кроком є розгляд підручників для інтегрованого курсу «Я досліджую світ» на предмет організації проєктного навчання. Проаналізувавши інформацію із сайту Інституту модернізації змісту освіти, де розміщено електронні версії підручників, з'ясовано, що за типовими освітніми програмами НУШ 1 (О. Савченко) і НУШ 2 (Р. Шияна) розроблено декілька варіантів підручників. Кожен комплект складається із двох частин, у яких у різний спосіб розподілено навчальний матеріал. Проєктне навчання представлено у більшості підручників «Я досліджую світ», подано теми і план виконання проєкту. Наведемо приклади використання проєктної діяльності за підручниками «Я досліджую світ» 1-3 клас, за програмами О. Я. Савченко, Р. Б. Шияна. Дані представлені в таблиці 2.1.2. Аналізуючи зміст підручників,

можливо зазначити чимало позитивних моментів, які мають багато дидактичних можливостей для застосування методу проєктів. Здійснений аналіз засвідчує, що навчальні проєкти у більшості тем носять інтегрований характер і спрямовані на формування досвіду практичної діяльності учнів.

Таблиця 2.1.2.

Аналіз підручників «Я досліджую світ»

Підручники	Тематика проєктів	З якою галуззю інтегруються
1	2	3
1 клас		
<i>За типовою програмою О. Я. Савченко</i>		
Бібік Н. М., Бондарчук Г. П. Я досліджую світ : підручник інтегрованого курсу для 1 класу закладів загальної середньої освіти (у 2-х частинах). Ч. 1. Харків : Ранок, 2018. 80 с. Ч. 2. Харків : Ранок, 2018. 80 с.	Створити «Книжку Осені».	Природнича, технологічна.
	Створити книжку «Зимові сторінки».	Природнича, здоров'язбережувальна, технологічна.
	Створити своє родовідне дерево.	Історична, технологічна.
	Створити книжечку «Весна».	Природнича, технологічна.
	Створити «Книжку літа».	Природнича, технологічна.
Гільберг Т. Г., Тарнавська С. С., Гнатюк О. В., Павич Н. М. Я досліджую світ : підручник інтегрованого курсу для 1 класу закладів загальної середньої освіти (у 2-х частинах). Ч. 1. Харків : Генеза, 2018. 112 с. Ч. 2. Харків : Генеза, 2018. 112 с.	Створити лепбук «Розпорядок дня».	Здоров'язбережувальна, технологічна.
	Міні-проєкт «Органи чуття».	Здоров'язбережувальна.
	Виготовити панно «Наш клас».	Мистецька, соціальна.
	Дослідницький проєкт «Спостереження за домашньою тваринкою, рослиною».	Природнича.
	Створити лепбук «Правила поведінки за столом».	Здоров'язбережувальна, технологічна.
	Створити картину «Моя сім'я».	Мистецька, громадянська.
	Створити лепбук «День родини».	Технологічна, історична, громадянська.
Грущинська І. В., Хитра З. М., Дробязко І. І. Я досліджую світ : підручник інтегрованого курсу для 1 класу закладів загальної середньої освіти (у 2-х частинах). Ч. 1. К. : УОВЦ «Оріон», 2018. 112 с. Ч. 2. К. : УОВЦ «Оріон», 2018. 112 с.	Родинний проєкт «Історія мого життя».	Історична, технологічна, мовно-літературна.
	Родинний проєкт «Створення власного родоводу».	Історична, технологічна.
	Родинний проєкт «Досліджуємо історію свого будинку, вулиці, села або міста».	Історична, технологічна, соціальна.

Продовження таблиці 2.1.2.

1	2	3
<i>За типовою програмою Р. Б. Шиян</i>		
Волощенко О. В., Козак О. П., Остапенко Г. С. Я досліджую світ : підручник інтегрованого курсу для 1 класу закладів загальної середньої освіти (у 2-х частинах). Ч. 1. Київ : Світич, 2018. 128 с. Ч. 2. Київ : Світич, 2018. 128 с.	Родинний проєкт «Мої друзі рослини і тварини».	Природнича, технологічна.
	Створити «Колекцію осіннього листя».	Технологічна, природнича.
	Створити родинне дерево.	Історична.
	Створити театр тіней і показати виставу.	Технологічна, соціальна, громадянська.
	Скласти правила користування водою.	Природнича, здоров'язбережувальна.
	Виготовити годівничку.	Природнича, технологічна.
	Зробити книгу «Корисні та шкідливі продукти».	Технологічна, здоров'язбережувальна.
2 клас		
<i>За типовою програмою О. Я. Савченко</i>		
Я досліджую світ : підручник для 2 класу закладів загальної середньої освіти (у 2-х частинах). Ч. 1. Бібік Н. М., Бондарчук Г. П. Харків : Ранок, 2019. 120 с. Ч. 2. Корнієнко М. М., Крамаровська С. М., Зарецька І. Т. Харків : Ранок, 2019. 120 с.	Щоденник спостережень «Жива і нежива природа».	Природнича, мовно літературна.
	Створити календарик сімейних свят.	Історична, технологічна.
	Створити мапу захопленя свого класу.	Технологічна, соціальна.
	Створити плакат «Водойми нашого краю».	Мистецька, технологічна, природнича.
	Створити книжку «Пісня осені».	Технологічна, природнича.
	Створити проєкт «Розумний дім».	Технологічна.
	Проєкт «Мандруємо світом».	Технологічна, мовно- літературна.
Гільберг Т. Г., Тарнавська С. С., Гнатюк О. В., Павич Н. М. Я досліджую світ : підручник інтегрованого курсу для 2 класу закладів загальної середньої освіти (у 2-х частинах). Ч. 1. Харків : Генеза, 2019. 144 с. Ч. 2. Харків : Генеза, 2019. 144 с.	Проєкт «Птахам на допомогу!».	Природнича.
	Міні-проєкт «Мої потреби».	Громадянська, здоров'язбережувальна.
	Міні-проєкт «Правила дружби».	Соціальна, мовно- літературна.
	Проєкт «Травневий хрущ: користь чи шкода?».	Природнича, технологічна.
	Міні-проєкт «Перелітні птахи».	Природнича, технологічна.
	Проєкт «Книга скарг природи».	Природнича, технологічна.
Я досліджую світ : підручник інтегрованого курсу для 2 класу закладів загальної середньої освіти (у 2-х частинах). Ч. 1. Грущинська І. Хитра З. М. К. : УОВЦ «Оріон», 2019.	Родинний проєкт «Коли я почуваюся щасливо й безпечно?».	Здоров'язбережувальна.
	Родинний проєкт «Які птахи прилітають до моєї годівнички взимку?».	Природнича, мистецька.

Продовження таблиці 2.1.2.

1	2	3
144 с. Ч. 2. Морзе Н. В., Барна О. В. К. : УОВЦ «Оріон», 2019. 144 с.	Родинний проєкт «Яку країну я мрію відвідати?».	Технологічна, мовно-літературна.
	Родинний проєкт «Яка пора року мені подобається найбільше?».	Технологічна.
<i>За типовою програмою Р. Б. Шиян</i>		
Волощенко О. В., Козак О. П., Остапенко Г. С. Я досліджую світ : підручник інтегрованого курсу для 2 класу закладів загальної середньої освіти (у 2-х частинах). Ч. 1. Київ : Світич, 2019. 128 с. Ч. 2. Київ : Світич, 2019. 128 с.	Індивідуальний проєкт «Як я змінився\змінилася за час навчання у школі».	Технологічна.
	Скласти розпорядок дня.	Здоров'язбережувальна.
	Створити колаж «Улюблені фото».	Технологічна.
	Скласти календар «Дні народження друзів».	Соціальна, технологічна.
	Дослідити «Чим особлива дата твого народження?».	Історична, мовно-літературна.
	Створити родинне дерево.	Історична.
	Створити колаж «Спільні захоплення».	Соціальна, технологічна.
	Скласти розпорядок вихідного дня.	Здоров'язбережувальна.
Проект «Видатні винахідники».	Історична, мовно-літературна.	
3 клас		
<i>За типовою програмою О. Я. Савченко</i>		
Я досліджую світ : підручник для 3 класу закладів загальної середньої освіти (у 2-х частинах). Ч. 1. Бібік Н. М., Бондарчук Г. П. Харків : Ранок, 2020. 136 с. Ч. 2. Корнієнко М. М., Крамаровська С. М., Зарецька І. Т. Харків : Ранок, 2020. 136 с.	Проект-дослідження «Історія моєї школи».	Історична, технологічна.
	Проект-дослідження «Як я впливаю на довкілля».	Природнича.
	Проект дослідження «Ми громадяни України».	Громадянська, історична.
	Проект дослідження «Пізнаємо рідний край».	Історична, технологічна.
	Проект «Наші домашні улюбленці».	Природнича, мовно-літературна.
	Проект «Рудий кіт і його друзі».	Природнича, технологічна.
Гільберг Т. Г., Тарнавська С. С., Гнатюк О. В., Павич Н. М. Я досліджую світ : підручник інтегрованого курсу для 3 класу закладів загальної середньої освіти (у 2-х частинах). Ч. 1. Київ :	Міні проєкт «Моя школа».	Історична.
	Проект «Наші обов'язки».	Громадянська.
	Проект «Ми родичі».	Історична.
	Проект «Рослини – символи України».	Історична, природнича.
	Дослідницький проєкт «Я – неповторний\неповторна».	Соціальна, мовно-літературна.

Продовження таблиці 2.1.2.

1	2	3
Гене́за, 2020. 160 с. Ч. 2. Київ : Гене́за, 2020. 1 60 с.	Проект «Гордість України».	Технологічна, громадянська.
	Міні-проект «Як з'явився перший вареник?».	Історична, мовно-літературна.
	Міні-проект «Старовинні українські страви».	Історична, технологічна.
	Груповий проект «Ми любимо нашу Україну!».	Громадянська, технологічна.
Я досліджую світ : підручник інтегрованого курсу для 3 класу закладів загальної середньої освіти (у 2-х частинах). Ч. 1. Грущинська І. В., Хитра З. М. К. : УОВЦ «Оріон», 2020. 160 с. Ч. 2. Морзе Н.В., Барна О.В. К. : УОВЦ «Оріон», 2020. 160 с.	Родинний проект «Життя без обмежень. Як досягають успіху люди з інвалідністю?».	Громадянська, мовно-літературна.
	Родинний проект «Моя добра справа для неживої природи. Яку цінність мають повітря, вода, гірські породи та ґрунти для людини?».	Природнича, технологічна.
	Родинний проект «Моя добра справа для живої природи. Яку цінність становлять рослини, тварини, гриби та бактерії для людини?».	Природнича, технологічна.
	Родинний проект «Славетні українці й українки. Як мої співвітчизники й співвітчизниці змінювали та змінюють світ на краще?».	Громадянська, мовно-літературна.
<i>За типовою програмою Р. Б. Шиян</i>		
Волощенко О. В., Козак О. П., Остапенко Г. С. Я досліджую світ : підручник інтегрованого курсу для 3 класу закладів загальної середньої освіти (у 2-х частинах). Ч. 1. Київ : Світич, 2020. 144 с. Ч. 2. Київ : Світич, 2020. 144 с.	Дослідницький проект «Павутинка на шкільному подвір'ї».	Природнича, технологічна.
	Міні-проект «Тваринка з Подільського зоопарку».	Природнича, мовно-літературна.
	Дослідницький проект «Кристал».	Природнича.
	Виготовити Червону книгу України.	Природнича, технологічна.
	Дослідницький проект «Чарівні квіти».	Природнича, технологічна, здоров'зберезувальна.
	Дослідницький проект «Вулкан у банці».	Природнича, технологічна.
	Проект «Відомі пращури».	Історична, технологічна, мовно-літературна.

Продовження таблиці 2.1.2.

1	2	3
	Дослідницький проект «Голоси вітру».	Природнича.
	Дослідницький проект «Спостереження за пташками».	Природнича.
	Дослідницький проект «Вирощування квасолі».	Природнича.
	Дослідницький проект «Надійний сховок».	Природнича, технологічна.
	Дослідницький проект «Незвичайні мильні бульбашки».	Природнича, технологічна.
	Створити плакат «Мої успіхи за рік».	Технологічна.
Я досліджую світ : підручник інтегрованого курсу для 3 класу закладів загальної середньої освіти (у 2-х частинах). Ч. 1. Вдовенко В. В., Котелянець Н. В., Агеєва О. В. Київ : Грамота, 2020. 128 с. Ч. 2. Вдовенко В. В., Агеєва О. В. Київ : Грамота, 2020. 128 с.	Проект «Славетні українці»	Історична, мовно-літературна.
	Проект «Пізнаю себе»	Технологічна, здоров'язбережувальна.

У підручниках «Я досліджую світ» (у 2-х частинах) частина 1 – Н. М. Бібік, Г. П. Бондарчук; частина 2 – М. М. Корнієнко, І. Т. Зарецька, С. М. Крамаровська – учні знайомляться з поняттями «проект», «колективний проект», «дослідницький проект». Етапи роботи над проектом: визначити тему та мету, скласти план роботи над проектом; знайти різноманітні матеріали по темі проекту; продумати кінцевий результат проекту (креслення, вироби); переглянути зібраний матеріал, вибрати той, який найкраще висвітлює тему проекту; скласти результат проекту, написати невелику розповідь, щоб продемонструвати результати своєї роботи; репетируйте промову. Якщо це колективний проект, то ці етапи доповнюються об'єднанням та розподілом обов'язків (підручник 2 класу).

Наприклад, проєкт на тему «Шкільна історія». Розписано план та правила роботи в команді. Прогрес: приєднатися до груп; визначати завдання; розподіл обов'язків, пошук інформації; оформлення демонстраційного матеріалу; презентація продукту проєкту. Кожен пункт також містить рекомендації: приклади завдань (коли школа була побудована; відомі люди – випускники шкіл тощо), як підготувати матеріал (зібрати фотографії; провести інтерв'ю; відвідати шкільну бібліотеку тощо), і які можуть бути кінцевий продукт (портфоліо; малюнки) (підручник для 3 класу).

У підручнику «Я досліджую світ» підручник для 2 класу загальної середньої освіти (у 2-х частинах) частина 1 – І. В. Грущинська, З. М. Хитра; частина 2 – Н. В. Морзе, О. В. Барна план роботи над проєктом зазначено на обкладинці у вигляді запитань на тему, на які потрібна відповідь та реєстрація. Наприклад, проєкт «Які птахи взимку прилітають до моєї годівниці?». Питання щодо подальшої реалізації проєкту:

1. Чому птахам взимку потрібна допомога?
2. Які птахи зимують у моєму регіоні?
3. Що таке годівниці?
4. Разом з ким і як ми зробили годівницю?
5. Який корм для птахів я ставлю в годівницю?
6. Які птахи найчастіше приходять до моєї годівниці?

У підручниках «Я досліджую світ» (у 2-х частинах) Т. Г. Гільберг, С. С. Тарнавська, Л. В. Груб'ян, Н. М. Павич та О. В. Волощенко, О. П. Козак, Г. С. Остапенко хід роботи надається проєктам, крок за кроком конкретизується виконання завдань (1-3 класи).

У всіх інших підручниках проєкти представлені у вигляді завдання. План роботи та її організація не визначені (1-3 класи).

Аналіз підручників дає зрозуміти, що навчальний матеріал у підручниках за програмою О. Я. Савченко представлено більш структуровано, є взаємне посилання на відповідні частини, якщо вивчається тема (об'єкт, явище, процес тощо), загальна для всіх галузей. У першому класі виконуються завдання

проектного характеру, але визначення не використовується в процесі роботи. Поняття «проект» вводиться наприкінці другого класу. Пояснюється його структура, етапи роботи, вимоги та загальна характеристика. Робота над проектом ведеться за всіма правилами. Третій клас має чітко визначені теми проектів, конкретизується хід роботи. Предмет має інтегрований характер, переважно поєднуючи природне поле з мистецькими дисциплінами, досить часто зустрічаються лінгвістичні та літературні завдання. Натомість програма Р. Б. Шияна має більш загальну структуру дослідження. Зміст, реалізований у підручниках, більше відповідає багатопрофільному, а не інтегрованому. Вибирається тема (об'єкт, явище, процес тощо), яка розглядається з позицій різних галузей, а також доступні номодулі з однієї галузі. Вдало поєднувати зміст різних галузей з технологічним, коли об'єкт дослідження виготовляють/моделюють самі діти. Концепція проекту чітко не розглядається, вона вводиться у другому класі, до цього діти працюють із завданнями типу проекту. Теми різноманітні, інтегровані переважно з мистецькими дисциплінами, мовою та літературою.

Загалом підручники адаптовані для використання на уроках інтегрованого курсу проектної діяльності «Я досліджую світ».

Таким чином, проаналізувавши концепції Нової української школи загалом та викладання предметів курсу «Я досліджую світ» зокрема, можна зробити висновок, що Нова українська школа є ключовою реформою МОН. Мета – створити школу, в якій буде приємно вчитися і яка дасть учням не лише знання про те, як це відбувається зараз, а й можливість застосовувати їх у повсякденному житті. Нова українська школа – це школа, до якої учні із задоволенням ходять. Тут прислухаються до їхньої думки, вчать критично мислити, не боятися висловлювати власну думку та бути відповідальними громадянами. Разом з тим, батьки теж люблять відвідувати цю школу, адже є співпраця та взаєморозуміння.

Також реформа освіти потребує не лише зміни навчальної програми, а й головного драйвера покращення освіти – самого вчителя. Адже саме від нього

залежить, чи буде дитині цікаво вчитися, чи буде вона розуміти матеріал, а зрештою – чи добре почуватиметься всередині школи та впевнено поза ними. Учитель Нової української школи розуміє, приймає та допомагає іншим прийняти особливості кожної дитини. Не критикує, а підказує. Не заганяє в рамки, а допомагає побачити таланти.

Отже, загалом сучасний державний стандарт, навчальні програми, підручники інтегрованого курсу «Я досліджую світ» створюють дидактичні можливості для проектної діяльності учнів початкової школи. Використання сучасного підручника «Я досліджую світ» у процесі навчання учнів допоможе вчителю забезпечити реалізацію завдань Концепції Нової української школи і сформувати у дітей проектні уміння: навички знаходження нової інформації, розвитку здібностей до критичного і творчого мислення, планування, створення та представлення власних думок, забезпечити соціалізації школяра.

2.2. Особливості впровадження проектної технології у практику початкової школи

Сучасні педагогічні технології забезпечують новий підхід до навчання, виховання та формування особистості учня. Традиційна система навчання недостатньо орієнтована на індивідуальність учня, тому необхідно знаходити нові форми та методи. Метод проєктів зараз вважається іноваційною технологією сучасного світу, оскільки він дозволяє учням ефективно формувати основні компетенції: здатність до пізнання, самоосвіти, організованості, творчого та критичного мислення, співпраці, спілкування, презентації власних досягнень і т. п.

Метою освітнього проєктування є створення таких умов для вчителя під час навчального процесу, в яких результатом є індивідуальний досвід проектної діяльності учня. Робота над проєктом – це практика особистісно-орієнтованого навчання у процесі роботи учня на основі його вільного вибору з урахуванням його інтересів.

В рамках написання дипломної роботи було проведено дослідження на предмет використання методу проєктів у початковій школі. Анкетування проводилося на базі закладу загальної середньої освіти Лукнівської та Коропської ЗОШ I-III ступенів (Коропського району, Чернігівської області). Було задіяно 10 учителів молодшої ланки (Додаток А, Г); опитано 25 батьків на тему їх обізнаності, щодо застосування проєктних технологій (Додаток Б, Д) і 40 учнів (Додаток В, Е). Анкетування серед вчителів було анонімним і його узагальнені результати представлені в таблицях та діаграмах.

Результати анкетування серед учителів

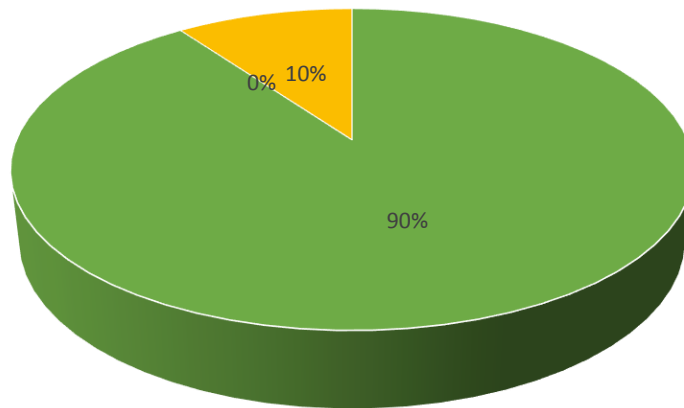
В дослідженні взяли участь досвідчені вчителі, стаж роботи яких в основному перевищує 5 років. Дані наведені у таблиці 2.2.1.

Таблиця 2.2.1.

№	Запитання	Варіанти відповідей	К-сть відповідей	%
1	2	3	4	5
1	Стаж Вашої педагогічної діяльності.	0-3 роки.	1	10
		4-10 років.	5	50
		11-20 років.	2	20
		Понад 20 років.	2	20

В результаті проведеного опитування виявлено, що всі із респонденти знайомі з проєктною технологією, та хоча б один раз успішно застосовували її у власній професійній діяльності. Фактично всі вчителі чітко визначилися із характеристикою поняттям «проєктного навчання» (Рис. 2.2.1.). Це, а також той факт, що всі учителі успішно застосовували метод проєктів на уроках, 70% із них на постійній основі, свідчить про готовність педагогів до використання нових форм та методів навчання та орієнтування їх на індивідуальні особливості дитини (таблиця 2.2.2).

Яке з визначень найбільш точно характеризує поняття «проектне навчання»?

- Це метод, навчаючись за яким, учні, певний час досліджуючи і реагуючи на справжні, цікаві та складні питання, отримують потрібні знання та навички.
- Якісний метод дослідження, який дає можливість вивчати людей у їхньому природному середовищі, у повсякденних життєвих ситуаціях.
- Відтворення якого-небудь явища або спостереження за новим явищем у певних умовах з метою вивчення, дослідження.

Рис. 2.2.1. Результати відповідей на друге запитання анкети.

Таблиця 2.2.2.

№	Запитання	Варіанти відповідей	К-сть відповідей	%
1	2	3	4	5
3	Яке твердження найбільшою мірою відображає Ваш досвід використання проектної технології у власній педагогічній діяльності?	Ніколи не використовував(ла).	0	0
		Намагався(лась) використати, але не надто успішно.	0	0
		Успішно використовував(ла) один чи кілька разів.	3	30
		Постійно та успішно використовую.	7	70

При визначенні шляхів вдосконалення проектної технології було виявлено, що 70% респондентів вивчають практичні результати досвіду інших педагогів та намагаються втілювати отримані знання на практиці, що дає їм змогу використовувати саме ті форми і методи проектної взаємодії, що уже були успішно втілені в життя та перевірені в процесі навчальної діяльності; 20% педагогів надають перевагу втіленню власних ідей на практиці, спираючись на свій досвід та спостереження за учнями; один із опитаних

вчителів, вказав, що зараз вважає недостатнім саме свій теоретичний багаж теми, тому активно вивчає наукову літературу.

У будь-якому випадку, кожен із опитаних педагогів працює, розвивається та самовдосконалюється (Рис. 2.2.2.).

Рис. 2.2.2. Результати відповідей на шосте запитання анкети.

Усі респонденти вважають доцільним використання проєктного методу на уроках з дисципліни «Я досліджую світ» та переконані, що проєктна діяльність допомагає дітям краще засвоїти матеріал під час проходження курсу. 70% опитаних учителів вважають, що основною перевагою проєктного навчання є можливість отримання реального, наочного результату своєї діяльності, що є надзвичайно важливим для молодших школярів. По-перше, в умовах НУШ вчитель не має право оцінювати навчальну діяльність дитини, по-друге, дуже часто діти молодшого шкільного віку втрачають інтерес до монотонних навчальних процесів і їх увага розфокусовується. Проєкт, із реальним результатом, створеним власноруч, приносить не лише задоволення, але і можливість отримання практично-корисного досвіду. 20% респондентів подобається також і те, що під час проєктної діяльності діти отримують можливість працювати у групі, а тим самим розвивають свої комунікативні навички та соціалізуються (Рис. 2.2.3.).

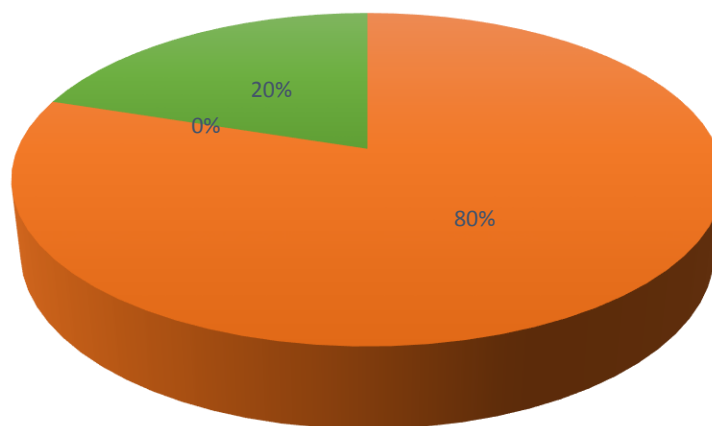
Рис. 2.2.3. Результати відповідей на дев'яте запитання анкети.

Результати анкетування серед батьків

Перейдемо до аналізу дослідження анкетування батьків, проходило опитування анонімно, містило невелику кількість запитань, щоб залучити достатню кількість опитованих і визначити їх обізнаність з даного виду організації навчання. Узагальнені результати анкетування серед батьків представлені в таблицях та рисунках.

Анкета була націлена на визначення рівня зацікавленості батьками проєктною діяльністю і доцільністю її використання. Фактично всі батьки чітко визначилися із характеристикою поняттям «проєктне навчання», лише декілька із респондентів не знайомі з данним видом діяльності. Це є позитвним моментом і означає, що батьки зацікавлені у навчанні і вихованні власної дитини, а також займаються саморозвитком (Рис. 2.2.4.).

На Вашу думку, що означає поняття «проектна діяльність»?

- Це метод, навчаючись за яким, учні, досліджують і реагують на цікаві питання, вирішують проблемні ситуації, створюють результат роботи.
- Виконання домашнього завдання вдома
- Не знаю значення цього поняття, тому не можу відповісти.

Рис. 2.2.4. Результати відповідей на друге запитання анкети.

80% респондентів вважають, що дана технологія є ефективнішою, більш цікавою і доцільнішою в освіті дітей. Тобто батьки не є прихильниками традиційних форм навчання, а на стороні змін та вдосконалення освітньої системи. Дані наведені у таблиці 2.2.3.

Таблиця 2.2.3.

№	Запитання	Варіанти відповідей	К-сть відповідей	%
1	2	3	4	5
3	Чи вважаєте Ви, що дана технологія є ефективнішою за традиційне навчання?	Так.	20	80
		Ні.	2	10
		Важко відповісти.	3	10

Виявлено, що більшою чи меншою мірою майже всі батьки були задіяні у даному виді діяльності, що означає зацікавленість і прихильність до представленого виду роботи. Тільки 9% батьків не допомагали і не брали участі у створенні проєктів дитиною. (Рис. 2.2.5.).

Рис. 2.2.5. Результати відповідей на шосте запитання анкети.

90% приймають доцільність використання проєктної діяльності на уроках «Я досліджую світ», що дає змогу більш креативно і творчо організувати навчальний процес (Рис. 2.2.6.).

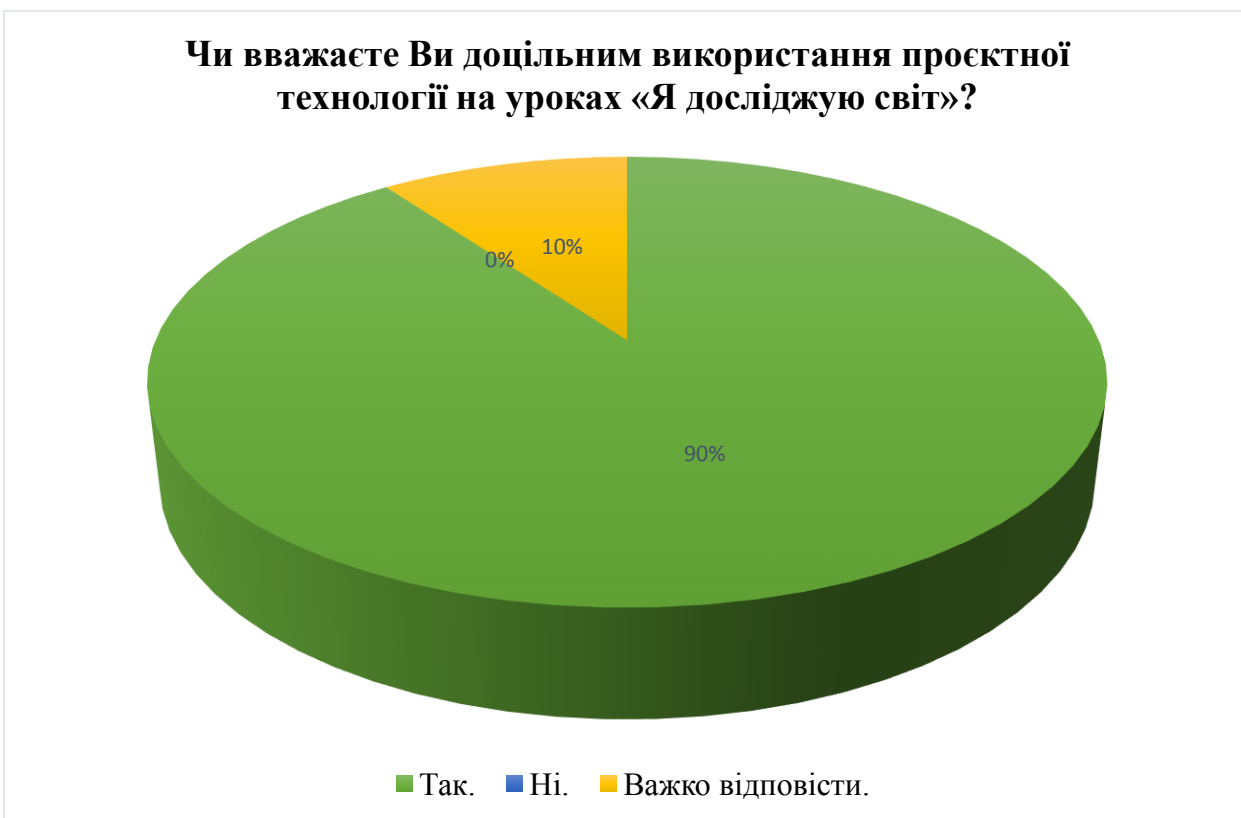

Рис. 2.2.6. Результати відповідей на сьоме запитання анкети.

Результати анкетування серед учнів

Тепер перейдемо до аналізу дослідження особливостей використання проєктних технологій шляхом анкетування учнів початкових класів. Анкетування для дітей містило всього 5 запитань закритого типу, було анонімним. Дані представлені у таблиці 2.2.4.

Таблиця 2.2.4.

№	Запитання	Варіанти відповідей	К-сть відповідей	%
1	2	3	4	5
1	Що таке проєкт?	Звичайний урок.	10	27
		Пошук цікавої інформації, її опрацювання, створення результату.	20	55
		Спостереження за явищами природи.	10	27
2	Чи цікаво Вам працювати з проєктами?	Так.	29	76
		Ні.	11	24
3	Який етап роботи з проєктом для Вас найбільш цікавий?	Опрацювання інформації.	0	0
		Створення доповіді.	1	4
		Виготовлення виробів, презентацій, малюнків.	30	72
		Презентація результату.	9	24
4	Чи бажаєте Ви частіше працювати з проєктами?	Так.	30	76
		Ні.	10	24
5	Чи допомагали Вам батьки у створенні проєктів?	Так.	19	45
		Ні.	21	55

Отже, аналіз результатів дає підстави зробити висновок, що переважна більшість дітей знайомі з методом проєктів та їм подобається, коли той використовується під час уроків. 55% респондентів охарактеризували поняття «проєкт» як пошук цікавої інформації, її опрацювання та презентацію. З цього можна зробити висновок, що діти знайомі з даним поняттям та дійсно займалися проєктною діяльністю у процесі здійснення навчальної діяльності. 45% респондентів дали відповіді дещо віддалені від загальноприйнятого розуміння проєктної діяльності, але все ж загальний показник можна вважати більш ніж позитивним (Рис. 2.2.7.).

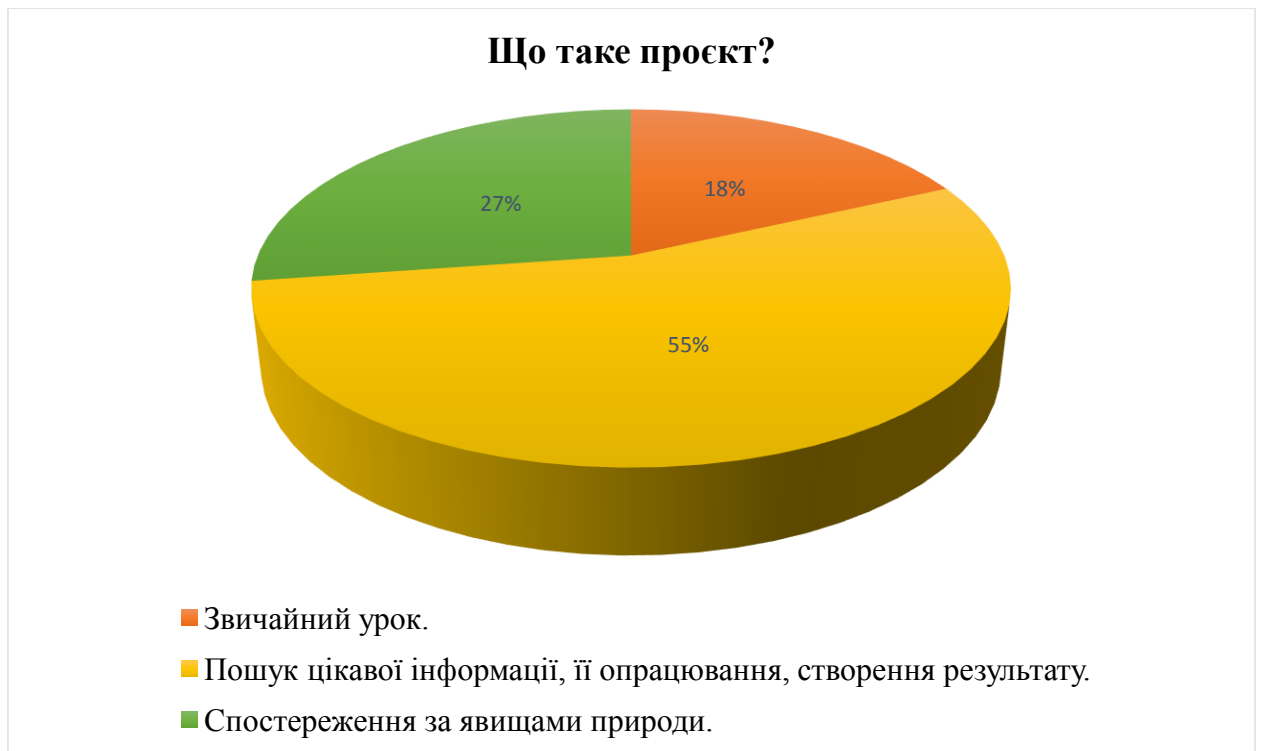

Рис. 2.2.7. Результати відповідей учнів 3-го класу на перше запитання анкети.

Більшості респондентів – 76% від загальної кількості опитаних – цікаво займатися проєктною діяльністю, така ж кількість дітей бажає частіше працювати з проєктами.

Такий результат легко пояснити тим, що дітям молодшого шкільного віку набагато цікавіше працювати творчо, в ігровій формі та взаємодіяти із іншими дітьми, аніж процес традиційного, монотонного вивчення навчального матеріалу.

Позитивним є також той факт, що 19 із 40-ти опитаних дітей вказали, що їм допомогали батьки у створенні проєктів. Це значить, що у цих дітей налагоджена взаємодія з батьками і вони займається спільною діяльністю у вільний час.

Хоча, варто зазначити, що показник у 45% все ж низький і варто запропонувати ряд заходів для оптимізації роботи над проєктами дітей спільно з батьками.

Найбільш цікавим етапом роботи з проєктом школярі вважають виготовлення виробів, малюнків та презентацій, що легко пояснюється тим,

що діти молодшого шкільного віку люблять працювати творчо і таким чином проявляти себе.

Найменш цікавим під час проектної діяльності діти вважають опрацювання інформації – даний варіант відповіді не був обраним жодним респондентом (Рис. 2.2.8.).

Рис. 2.2.8. Результати відповідей учнів 3-го класу на третє запитання анкети.

В умовах Нової української школи використання методу проектів передбачено навчальними програмами, також данна технологія описана і виокремлена в сучасних підручниках «Я досліджую світ», що свідчить про важливе місце під час організації навчаної діяльності учнів початкових класів.

Аналіз анкет серед учителів, батьків і учнів підтвердив необхідність і доцільність використання проектної діяльності під час вивчення курсу «Я досліджую світ». Даний метод допомагає вчителю ефективніше організувати навчання, заслухити до співпраці батьків. Застосування даної інновації здійснює позитивний вплив на всіх учасників освітнього процесу. Дітям цікавіше працювати з матеріалом, з'являється потяг до самоосвіти, творчості, зникає емоційне напруження. Особливої уваги заслуговує заключний етап

проектної діяльності – презентація (захист проекту), коли учні повідомляють про виконану ними роботу. Те, що діти готують до наочної демонстрації своїх результатів, продукту роботи над проектом, визначає форму презентації. Проектна діяльність сприяє міцному і довготривалому засвоєнню знань.

2.3. Впровадження проектної діяльності на уроках ЯДС у початковій школі

Метод проекту – це модель організації навчального процесу, орієнтована на творчу самореалізацію особистості, розвиток її можливостей у процесі створення певного «продукту» під контролем вчителя.

Найбільш відповідний та ефективний метод проектів на уроках інтегрованого курсу та у позакласній роботі. Результатом такого проекту можуть стати різні види діяльності: твір, діалог, казка, оповідання, вірш, стаття, сценарій, альманах, виставка, лепбук, плакат, фольклорне свято, альбом, газета, екскурсія тощо.

Найчастіше практикуються такі різновиди проектів:

- індивідуальні;
- парні;
- групові.

Проектна діяльність є однією з ключових форм організації освітнього процесу в межах курсу «Я досліджую світ». Використання інтеграції в межах предмету забезпечує створення єдиного навчального простору, дозволяє уникнути дублювання інформації у різних навчальних дисциплінах та можливість розглянути аналогічний, схожий матеріал поглиблено, з усіх сторін та за допомогою різних форм і засобів. Цим забезпечується збалансованість у вивченні матеріалу з різних освітніх галузей та створюється психологічно комфортна атмосфера навчальних занять, можливість раціональної організації часу відведеного на навчання. Вітчизняний та міжнародний досвід інтегрованого навчання визначає два ключових предмети

навколо яких найкраще інтегруються освітні галузі. Це природознавство та мовно-літературна галузь.

Мова (комунікативна компетентність) є універсальним засобом пізнання, тому всі аспекти пов'язані з її вивченням відіграють важливу роль в інтегрованому навчанні.

Сучасна методика курсу «Я досліджую світ» пов'язана з розділами педагогіки, які досліджують усі складові процесу освіти. Специфіка вікових особливостей молодших школярів у взаємодії з навколишнім світом ураховується авторами програм і підручників. «Я досліджую світ» як навчальний предмет має потужні можливості для реалізації завдання розвитку пізнавальних процесів. Саме на змісті інтегрованих галузей розширюються елементарні знання учнів про предмети і явища природи та соціуму; формується інформація про взаємодію людини з природою та людиною; виховується шанобливе та поважне ставлення до Батьківщини, національних меншин; формуються вміння аналізувати та синтезувати, оцінювати, узагальнювати, систематизувати об'єкти та явища, визначати закономірність зв'язків (у тому числі причинно-наслідкових) між ними; формуються вміння відрізнити істотне від неістотного, формулювати припущення (гіпотези), перевіряти їх; виробляються практико-зорієнтовані вміння і навички. Навички логічно опрацьовувати інформацію, одержану в різний спосіб, дозволять школяреві критично оцінювати її достовірність; поєднувати новий досвід з набутих раніше і творчо його використовувати для розв'язання повсякденних проблем; можливість чітко, лаконічно презентувати інформацію перед публікою або в межах спілкування з соціумом.

Мовно-літературна галузь тісно переплітається з природничою, їх інтеграція дозволяє досягти позитивних результатів у навчанні та вихованні дітей, правильна організація такого поєднання зробить освітній процес успішним, цікавим і простим. Автори сучасних підручників підтримують використання інтеграції в освітньому процесі, тому запропонована у змісті проєктна діяльність, окрім засвоєння знань з певної теми, спрямована на

розвиток мовленнєвих навичок, критичного мислення, творчості, креативності учнів.

На основі вищезазначеного матеріалу з учням двох класів було проведено дослідження на визначення доцільності і ефективності використання проєктної діяльності в межах інтегрованого курсу «Я досліджую світ». З дітьми було опрацьовано два проєкти «Збережемо чисте повітря» (Додаток З) та «Славетні українці» (Додаток Ж).

Для аналізу здатності критично та творчо мислити, а також визначити рівень сформованості мовленнєвих навичок було опрацьовано результати діяльності за проєктом «Славетні українці» (творчим завданням було написати твори та діалоги відповідно до теми). Вибір саме таких завдань був зумовлений орієнтацією на виявлення рівня мовленнєвого розвитку школярів у взаємозв'язку з розвитком їх критичного мислення. Було враховувано вимоги Державного стандарту загальної початкової освіти та навчальної програми з предмету «Я досліджую світ», де провідною змістовою лінією навчання визначена мовленнєва (комунікативна) [74]. Складність запропонованих завдань цілком відповідала віковим особливостям школярів.

Одним із важливих аспектів в організації педагогічного експерименту є визначення критеріїв та показників сформованості предмета дослідження. Показником було обрано рівень виконання школярами мовленнєвих завдань (побудову усного діалогу та складання твору-міркування), оскільки такий підхід дозволяв безпосередньо виявити стан розвитку зв'язного мовлення й критичного мислення молодших школярів. Перевірка виконаних завдань здійснювалась за методикою, нормами та критеріями, визначеними МОН України [40].

Експертна оцінка проводилась також у відповідності до рівнів розвитку критичного мислення в учнів початкових класів. З метою об'єктивності та адекватності визначення рівнів розвитку критичного мислення учнів початкової школи було враховувано:

- трактування та характеристики критичного мислення людини у філософській та педагогічній літературі;
- дослідження особливостей розвитку дітей молодшого шкільного віку та окремі висновки вчених про можливості формування критичного мислення учнів цього віку;
- результати спостережень за роботою вчителів початкових класів та узагальнення наслідків їх інноваційної діяльності;
- аналіз власного досвіду роботи в початкових класах;
- визначення ознак та виявів критичного мислення учнів початкових класів;
- результати виконання завдань з метою вияву стану розвитку тих чи інших ознак критичного мислення учнів.

На основі означених позицій, було виділено *чотири рівні формування критичного мислення* за вище згаданими ознаками критичного мислення, які подані в таблиці 2.3.1

Таблиця 2.3.1.

Рівні сформованості критичного мислення за його ознаками та проявами

Ознаки	Рівні			
	1	2	3	4
	<i>Високий</i> (<i>проявляє критичне мислення в усіх ситуаціях</i>).	<i>Достатній</i> (<i>проявляє критичне мислення в більшості випадків</i>).	<i>Середній</i> (<i>проявляє ознаку залежно від ситуації</i>).	<i>Початковий</i> (<i>проявляє пасивність мислення</i>).
<i>1. Самостійність мислення</i>	Завжди проявляє незалежність мислення.	У більшості випадків проявляє незалежність мислення.	Прагне самостійно осмислити інформацію; висловлює власну думку, коли відчуває зацікавленість.	Повністю залежить від думок інших, боїться висловлювати власні.
<i>2. Відстоювання власних думок</i>	Демонструє протистояння до сприйняття помилкових думок, висновків, вимог інших.	Здатен помічати помилкові судження інших, в більшості випадків проявляє супротив до чужих помилкових думок.	Відстоює власні думки, якщо відчуває підтримку, але не завжди рішуче.	Пасивно сприймає інформацію, висновки, вимоги, оцінку з боку інших.

Продовження таблиці 2.3.1.

	1	2	3	4
3. Ставлення до себе	Завжди проявляє критичне ставлення до себе, результатів власної діяльності.	У більшості випадків проявляє критичне ставлення до себе, результатів власної діяльності.	Сприймає зауваження вчителя щодо власних помилок, але до думки товаришів не завжди прислухається.	Не вміє бачити власні помилки й недоліки та об'єктивно оцінити свою діяльність.
4. Участь у діалозі	У процесі навчання завжди активно бере участь у діалоговій взаємодії.	Бере участь у діалоговій взаємодії, якщо зацікавлений темою.	Під час діалогу намагається висловити свої думки, позиції, але не завжди впевнено.	У процесі діалогу, обговорення переважно мовчить.

Підготувавши теоретичну базу дослідження та окресливши обсяг і зміст навчальних завдань, було проведено констатувальний експеримент у 3 А та 3 Б на базі Коропської ЗОШ І-ІІІ ступенів Коропського району, Чернігівської області. Результати перевірки мовленнєвих умінь та рівня сформованості критичного мислення учнів 3 А та 3 Б класів наведені в таблиці 2.3.2.

Таблиця 2.3.2.

Результати написання творів-міркувань та побудови усних діалогів учнями 3 А та 3 Б класів (констатувальний етап дослідження)

Школа, клас	К-сть учнів	Вид роботи	Бали та рівні							
			12-10		9-7		6-4		3-1	
			Високий		Достатній		Середній		Початковий	
			уч.	%	уч.	%	уч.	%	уч.	%
3 А	20	Діалог	1	5	5	25	10	50	4	20
		Твір-міркування	3	15	6	30	8	40	3	15
3 Б	20	Діалог	1	5	4	20	10	50	5	25
		Твір-міркування	2	10	6	30	8	40	4	20

Після виконання учнями мовленнєвих завдань були отримані такі результати: у 3 А класі кількісний показник побудови усних діалогів становив 80%, якісний – 30%; у 3 Б класі кількісний показник становив 75%, якісний – 25%. Кількісний показник написання творів-міркувань у 3 А класі становив 85%, якісний показник – 45%. У 3 Б класі результати виявилися дещо нижчими: кількісний показник написання творів-міркувань тут становив 80%, якісний показник – 40%. На основі отриманих даних 3 Б було обрано як експериментальний клас, в якому проводилося дослідження, а 3 А – контрольний.

З метою вивчення стану розвитку критичного мислення в учнів та стану методичного забезпечення його формування також було відвідано уроки «Я досліджую світ» в 3-х класах. Відбулося спостереження на уроках: чи виявляються в діях учнів під час уроку відповідні ознаки критичного мислення і як саме, які методичні підходи обирали вчителі для розвитку вище названих ознак.

Спостереження уроків у початкових класах та їх аналіз переконали, що цілеспрямованої роботи вчителів з формування критичного мислення молодших школярів фактично не проводиться, хоча було зафіксовано окремі випадки ситуативного застосування вчителями методів проєктної діяльності та прийомів, які сприяли формуванню критичного мислення учнів. Дані засвідчили слабкий розвиток критичного мислення в більшості учнів початкових класів. На уроках переважає конформізм, репродуктивний тип мислення, діти не можуть відстоювати своїх думок, навіть якщо й висловлюють певну точку зору. Зауважимо, що в одних дітей риси критичності зовсім не проявляються, в інших – слабо або ж частково.

Здобуті результати нашого дослідження на констатувальному етапі педагогічного експерименту дали підстави для висновку про необхідність удосконалення форм і методів розвитку критичного мислення молодших школярів під час вивчення матеріалу на уроках «Я досліджую світ». Виявлені суперечності між можливостями молодших школярів і станом формування

критичного мислення в шкільній педагогічній практиці підтвердили необхідність наукового обґрунтування та впровадження особистісно орієнтованих технологій з метою формування критичного мислення учнів початкових класів.

Дослідивши стан розвитку критичного мислення в учнів 3-х класів сучасної початкової школи, виявивши при цьому недоліки та встановивши їх причини, було проведено формувальний етап педагогічного експерименту – впровадження проєктної діяльності на уроках курсу «Я досліджую світ» в 3 Б з метою розвитку критичного мислення дітей.

Був організований та проведений урок-проєкт за підручником «Я досліджую світ» автори В. Вдовенко, Н. Котелянець, О. Агеєва на тему «Славетні українці», спрямований на розвиток мислення дітей та поглиблення їх знань про видатних представників рідного краю (Додаток Ж).

На завершальному етапі формувального експерименту у контрольному та експериментальному класах було проведено контрольний зріз, мета якого – порівняти результати, отримані на констатувальному етапі дослідження, з даними формувального етапу та виявити динаміку розвитку критичного мислення молодших школярів.

Після проведення формувального етапу дослідження нами була проведена бесіда з учителем 3 Б класу Ткаченко Ганною Олегівною, яка засвідчила, що діти стали краще засвоювати навчальний матеріал, зріс якісний рівень їх знань, умінь і навичок. Учні із задоволенням виконували справи інтерактивного спрямування, навіть складні. Діти, які раніше мали прогалини в знаннях, на рівні з іншими включались в роботу й покращили свої результати.

Аналіз творчих робіт-міркувань на тему «Славетні українці» учнів 3 Б класу (експериментального) та побудованих ними діалогів на запропоновані теми засвідчив, що робота дітей значно покращилася, стала більш точнішою, активізувалися творчі здібності школярів, покращилася здатність до створення логічних умовиводів, чіткіше стали проявлятися ознаки критичного мислення:

самостійність міркувань, уміння відстоювати власну точку зору, критичне ставлення до результатів власної діяльності, толерантне ставлення до думок інших тощо. З написанням творчої роботи на високому, достатньому та середньому рівні в експериментальному класі впорались 18 учнів (кількісний показник – 90%), тоді як у 3 А класі (контрольному) – 14 учнів (кількісний показник – 70%).

Основні показники виконання учнями мовленнєвих завдань на контрольному етапі педагогічного експерименту подано в таблиці 2.3.3.

Таблиця 2.3.3.

Результати написання творів-міркувань та побудови усних діалогів учнями 3 А та 3 Б класів (контрольний етап дослідження)

Школа, Клас	К-сть учнів	Вид роботи	Бали та рівні							
			12-10		9-7		6-4		3-1	
			Високий		Достатній		Середній		Початковий	
			уч.	%	уч.	%	уч.	%	уч.	%
3 А	20	Діалог	1	5	6	30	7	35	6	30
		Твір-міркування	2	10	5	25	8	40	5	25
3 Б	20	Діалог	5	25	10	50	3	15	2	10
		Твір-міркування	5	25	9	45	4	20	2	10

Позитивна динаміка результатів навчання учнів експериментального класу на контрольному етапі досліджень у порівнянні з констатувальним етапом експерименту відображена в таблиці 2.3.4.

Можемо прослідкувати за таблицею, що кількість учнів, які показали високий рівень за результатами написання творів, зросла з 10% до 25%; кількість учнів, що написали твір на достатньому рівні, – з 30% до 45%. Надзвичайно позитивним є й те, що кількість дітей, що написали твір на початковому рівні зменшилася з 20 % до 10%.

Динаміка результатів написання творів-міркувань та побудови усних діалогів учнями експериментального 3 Б класу

Етап експерименту	К-сть учнів	Вид роботи	Бали та рівні							
			12-10		9-7		6-4		3-1	
			Високий		Достатній		Середній		Початковий	
			уч.	%	уч.	%	уч.	%	уч.	%
Констатувальний	20	Діалог	1	5	4	20	10	50	5	25
		Твір-міркування	2	10	6	30	8	40	4	20
Контрольний	20	Діалог	5	25	10	50	3	15	2	10
		Твір-міркування	5	25	9	45	4	20	2	10

Що стосується роботи над побудовою діалогів, то тут також спостерігається значна позитивна динаміка: кількість учнів, що показали високий результат, збільшилася з 10% до 25%; кількість учнів, що продемонстрували достатній результат, збільшилася на 30%. Такі позитивні зміни пояснюються передусім тим, що практично на кожному уроці «Я досліджую світ», учні працювали в інтерактивному режимі, тобто взаємодіяли, спілкувались, розвиваючи свої комунікативні здібності, критичне мислення.

Результати ж підсумкового зрізу в контрольному 3 А класі, де навчання здійснювалося традиційно, не засвідчили помітного якісного та кількісного зростання показників, за якими проводилося дослідження.

Таким чином, проаналізувавши результати досліджень, можна зробити висновок, що робоча гіпотеза знайшла своє підтвердження. Науково обґрунтовані, розроблені проєкти, використані інтерактивні методи та

прийоми навчання зокрема проєктна технологія, сприяють підвищенню рівня навчальної активності молодших школярів, їх інтересу до вивчення предмету «Я досліджую світ»; суттєво впливають на розвиток мовленнєвих умінь і навичок та критичного мислення учнів початкових класів.

2.4. Методичні рекомендації щодо використання методу проєктів на уроках ЯДС

Однією з особливостей Нової української школи є впровадження інтегрованого курсу «Я досліджую світ» у навчальний процес початкової школи. Думка С. Тараненка незаперечна, що предметом вивчення на інтегрованому уроці є багатогранні об'єкти, інформація про сутність яких міститься в різних дисциплінах, широке використання міжпредметних зв'язків у багатогранному розгляді одновимірних об'єктів; своєрідна структура, методи та прийоми, що сприяють її організації та реалізації цілей [76].

Назва інтегрованого курсу орієнтує вчителя на організацію дослідницької діяльності учнів початкових класів. Кожен вчитель знає, що молодші школярі надзвичайно допитливі, і тому дослідницький інтерес молодших школярів до пізнання різноманітності світу визначається наявністю таких питань до вчителя, які вимагають насамперед встановлення причинно-наслідкових зв'язків та виявлення закономірностей. Отже, перед вчителем постає завдання, як змусити учнів шукати відповіді на власні запитання? Як правильно поставити запитання? Чи може учень самостійно керувати своєю пізнавальною діяльністю?

Цю проблему можна вирішити за допомогою американської стратегії – навчання на основі Inquiry – навчання-дослідження на основі запитів учнів. Суть запропонованої стратегії навчання полягає у процесі конструювання знань молодшими школярами на основі формулювання власних питань та пошуку відповідей на них. І. Большакова, співавтор підручника з інтегрованого курсу «Я досліджую світ», має рацію, зауваживши, що під час

стратегії навчання на основі Inquiri вчитель не надає учням теоретичну інформацію, а спрямовує роботу так, щоб учень самостійно задає питання; проводить дослідження, спостерігає, експериментує; робить висновки; формулює та обговорював власні ідеї на основі наукових фактів; розвиває критичне мислення. Під час такого навчання вчитель виступає як фасилітатор, модератор [73].

Існує кілька рівнів навчання на основі запитів: структурований (вчитель пропонує алгоритм вирішення проблеми чи ситуації); закритий (учневі даються запитання для дослідження та пропонується самостійно знаходити рішення); відкритий (самостійне дослідження учня за власним бажанням, збір та аналіз результатів, звітування та оцінка результатів дослідження).

Цілком очевидно, що питання, які постають перед учнем початкової школи, мають бути важливими та цікавими, а також такими, щоб на них можна було дати відповідь. На думку тренера Нової української школи І. Большакова, не всі питання мають ґрунтуватися на фактах, деякі питання мають бути спрямовані на об'єктивні чинники, навчання на основі запитів завжди повинно починатися із складного та цікавого завдання. З цього випливає, що вчитель і учень стикаються з проблемою, яку необхідно негайно вирішити. Якщо діти не знайомі з ситуацією, вчитель детально описує її. У більшості випадків вчитель просто розкриває цю проблему дітям, цікаво описуючи її, не коментуючи подробиць і не підштовхуючи учнів до її вирішення [1].

На уроках «Я досліджую світ» з учнями рекомендовано пройти такі етапи роботи з проектом:

Етап 1 – відсотки. Вчитель пропонує учням згадати, що вони знають про ситуацію та що може допомогти їм зрозуміти її.

Етап 2 – питання.

Учні повинні поставити запитання щодо проблеми та визначити ті, які найкраще підходять для її дослідження та вирішення.

Етап 3 – пошук можливих відповідей.

Працюючи в групах, учні шукають відповіді на свої запитання, організують перше дослідження, роблять відкриття, обговорюють результати та обґрунтовують ідеї.

Етап 4 – ставити нові запитання.

Етап 5 – пошук нової інформації. Після відповіді учні можуть подумати, чи завжди так, а якщо ні, то які інші питання, як важлива частина навчання, будують зв'язки з попередніми ідеями.

Етап 6 – створення. На основі ідеї дослідження учні створюють продукт, презентують його та оцінюють.

Етап 7 – обговорення, презентація. Учні ставлять запитання, які спонукають до дій, які створюють додаткові запитання чи ідеї. Вони цілеспрямовано та критично осмислюють інформацію, цінують та застосовують навчання дітей; відкритість і спонтанність вчителя.

Істотні зміни у стандартах освітньої галузі «Наука» потребують переосмислення дидактичних та методологічних аспектів викладання курсу «Я досліджую світ» з огляду на роль, яку відіграють відносини між людиною та природою в сучасному глобалізованому світі. Адже цей курс є пропедевтичним і готує молодших школярів до вивчення таких предметів, як хімія, біологія, географія, фізика тощо.

Тому дидактичні ігри стануть актуальним та ефективним інструментом підвищення якості знань учнів, їх активності та зацікавленості до уроків інтегрованого курсу «Я досліджую світ».

Для молодших школярів рекомендовано запровадити дидактичні ігри:

- з метою розвитку та коригування пізнавальної діяльності (порівняння, відновлення та додавання цілого, видалення зайвого, узагальнення).

- для розвитку мовлення;

- для розвитку емоційно-вольової сфери (інсценізації, ігри з елементами сюжету).

Під час уроку доцільно створити кілька ігрових ситуацій або організувати урок у формі сюжетно-рольової гри. Варто використовувати такі дидактичні

ігри, організація яких не вимагає від вчителя багато часу на підготовку відповідного обладнання, а від учня – для запам'ятовування складних правил. Перевагу слід віддавати тим іграм, в яких буде задіяна більшість учнів класу. Вдало підібрана гра передбачає якісне засвоєння вивченого матеріалу, швидку реакцію, довільну увагу учасників та позитивні емоції не тільки переможців, а й усіх учасників. Велике значення має використання дидактичних ігор під час подорожей на природу. Набагато простіше показати учням різноманітність і красу навколишнього середовища, звернути увагу на непомітні, але суттєві риси тваринного та рослинного світу, сприяти формуванню у дітей екологічного світогляду, якщо спонукати учнів до активного емоційного сприйняття. Використання природного матеріалу під час ігор сприяє розвитку сприйняття певного аналізатора (звуку, смаку, дотику, запаху), мислення та уваги (виділення істотних ознак, їх порівняння та узагальнення); здатність описувати предмети та знаходити їх за описом; знайти ціле за частиною і частину за цілим; групувати об'єкти за способом їх застосування; визначити послідовність стадій розвитку рослин і тварин, пояснити їх значення. Також доцільно використовувати метод проекту в процесі викладання інтегрованого курсу «Я досліджую світ», який проходить у навчальній, позакласній та позашкільній діяльності учнів початкових класів [40, 41].

Рекомендовано використовувати етапи проекту за І. Даниліною:

I етап - організаційний. Учитель інформує учнів про тему, мету, кінцевий продукт проекту, завдання, план роботи. Все це обговорюється на уроці, учні вносять свої пропозиції.

II етап - підготовчий.

Учні збирають матеріал, знайомляться з навчальною інформацією, виконують тренувальні вправи.

III етап - проектна робота.

Учні оформляють «макет», обробляють зібрану інформацію, виправляють її. На цьому етапі учні звертаються за довідками, словниками, вчителем для отримання додаткової інформації.

IV етап - проєктування.

На цьому етапі учні остаточно розробляють кінцевий продукт (малювання, складання, фарбування, презентація тощо). Це може статися як у школі, так і вдома.

V етап - презентація проєкту.

Учні розповідають про свою роботу в проєкті, демонструють кінцевий продукт, захищають ідею, зміст, відповідають на запитання опонентів.

VI етап - підведення підсумків.

На цьому етапі вчитель (координатор проєкту) та учні (учасники проєкту) аналізують виконану роботу, визначають її переваги та недоліки, оцінюють свою участь у проєкті, складають плани на майбутнє [44].

Таким чином, метод проєкту, що використовується в рамках інтегрованого курсу «Я досліджую світ», найкраще відповідає вимогам Нової української школи, працюючи над якою, учні набувають вміння працювати в команді, розподіляти обов'язки; аналізувати результати діяльності; відчувати себе членом команди; сприяє формуванню навичок аналітичного погляду на інформацію, її узагальнення, систематизації тощо. Орієнтація української освіти на інтеграцію її основних принципів у національну освітню політику дасть змогу позбутися споживчого ставлення до освіти, ізоляції від соціальних реалій та проблем. Інтегративне навчання загалом орієнтоване на розвиток особистості молодшого школяра, формування його готовності до реального життя, швидкі зміни, творче мислення, критичний аналіз світу та себе в ньому, на постійне оволодіння новою діяльністю та спілкуванням. Тому зараз виникає необхідність визначення резервів підвищення ефективності освітнього процесу на основі комплексних, компетентнісних підходів та розкриття механізмів їх використання для цілісного сприйняття навчального матеріалу, формування системного мислення молодшого учнів, позитивне емоційне ставлення до процесу пізнання.

Висновки до розділу II

Сучасні педагогічні технології забезпечують новий підхід до навчання, виховання та формування особистості учня. Традиційна система навчання недостатньо орієнтована на індивідуальність учня, тому необхідно знаходити нові форми та методи.

Метою освітнього проектування є створення таких умов для вчителя під час навчального процесу, в яких результатом є індивідуальний досвід проєктної діяльності учня. Робота над проєктом – це практика особистісно-орієнтованого навчання в процесі роботи учня на основі його вільного вибору з урахуванням його інтересів.

В рамках написання дипломної роботи було проведено дослідження, щодо використання методу проєктів у початковій школі серед учителів, батьків та учнів початкової школи. Усі респонденти вважають проєктні технології більш ефективними у більшості випадків, у порівнянні із традиційними варіаціями, що не викликає сумнівів, оскільки саме шляхом практичного втілення проєкту у життя можна набути практичного професійного досвіду у потрібній галузі. Проєкт, із реальним результатом, створеним власноруч, приносить не лише задоволення, але і можливість отримання практично-корисного досвіду. Переважна більшість дітей знайомі з методом проєктів та їм подобається, коли той використовується під час уроків. Позитивним є також той факт, що батьки допомагали своїм дітям у створенні проєктів. Це значить не лише те, що у цих дітей налагоджена взаємодія з батьками і вони займається спільною діяльністю у вільний час.

Отже, після проведення дослідження можливо узагальнити, що проєкти та проєктні технології потрібні під час навчання та доцільно використовувати під час вивчення курсу «Я досліджую світ».

ВИСНОВКИ

Проаналізувавши результати досліджень, можемо сформулювати наступні висновки відповідно до поставленої мети і завдань досліджуваної проблеми:

1. В рамках написання першого розділу було проаналізовано історичні аспекти методу проєктів у зарубіжній та вітчизняній педагогічній теорії та практиці. Визначено, що метод проєктів спрямований на розвиток у учнів пошукових навичок, формування у них здатності самостійно конструювати свої знання, вміння орієнтуватися в інформаційному просторі, побачити, сформулювати та вирішити проблему. Виокремлені та обґрунтовані етапи розвитку методу проєкту. Описано специфіку організації проєктної діяльності під час проведення навчальних занять з учнями початкових класів.

2. Робота над проєктом є інноваційною: вона вимагає від учнів застосовувати нові знання на основі раніше вивченого матеріалу; розвиває здатність діяти та приймати рішення самостійно або в команді та вирішувати конфлікти; шукати, складати та застосовувати нову інформацію з різних джерел, використовуючи сучасні технології для виконання конкретних завдань; розвиває критичне мислення та прагнення до творчості та саморозвитку; формує бажання та вміння самостійно вчитися. Серед суб'єктивних причин, що впливають на ефективність методу проєкту, слід розглядати проблему визначення вчителем цілей навчання, розвитку та виховання.

Реалізація, застосування проєктної діяльності – це питання часу, оскільки вона сприяє формуванню нового технологічного мислення, набуттю досвіду творчої роботи, вирішенню конкретних шкільних проблем, виявленню та використанню в навчальному процесі активної частини учнів зі схильністю працювати і лідерство. Таким чином, слід зазначити, що проєктний підхід може бути застосований у початковій школі для вивчення будь-якої складної дисципліни. Це дозволяє наблизити навчальний процес до життя, до потреб дітей, адаптувати навчальний матеріал до реальних життєвих ситуацій, а

головне – робити навчання молодших школярів цікавим та змістовним, а процес здобуття знань простим та доступним. Тож початкова освіта дає не лише ті знання, які знадобляться у майбутньому дорослому житті, а й знання, уміння та навички, які допомагають дитині вирішувати її нагальні життєві проблеми. де дитина живе і вчиться жити у складному світі, працювати та спілкуватися з іншими людьми, у тому числі здобувати необхідні знання. Вчителі та учні разом йдуть цим шляхом, від проєкту до проєкту.

3. Сучасні педагогічні технології передбачають новий підхід до навчання, виховання та формування особистості учня. Традиційна система освіти недостатньо орієнтована на індивідуальність учня, тому необхідний пошук нових форм та методів.

Метою навчального проєктування є створення педагогом таких умов під час освітнього процесу, за яких його результатом є індивідуальний досвід проєктної діяльності учня. Робота над проєктом – це практика особистісно орієнтованого навчання в процесі праці учня на основі його вільного вибору, з урахуванням його інтересів.

В рамках написання другого розділу дипломної роботи було проведено дослідження на предмет використання методу проєктів у початковій школі.

Дослідження проводилося на базі закладу загальної середньої освіти Коропської та Лукнівської ЗОШ І-ІІІ ст. (Коропського району, Чернігівської області), серед вчителів школи, батьків та дітей початкових класів на тему їх обізнаності в застосуванні технології проєктів.

Фактично всі опитувані чітко визначили характеристику поняття «проєктного навчання» та вказали її важливість, доцільність використання данної технології в ході навчально-виховного процесу. 60% учителів на постійній основі застосовують метод проєктів у своїй педагогічній діяльності, що свідчить про готовність педагогів, до використання нових форм та методів навчання та орієнтування їх на індивідуальні особливості дитини. Учням початкових класів набагато цікавіше працювати в ігровій формі та взаємодіяти

із іншими дітьми, аніж навчатися традиційно, з постійним монотонним вивченням навчального матеріалу.

У ході здійснення наукової роботи було визначено такі критерії необхідності запровадження проєктної діяльності в навчання та виховання дітей: розвиток здатності критично та творчого мислення в рамках уроків інтегрованого курсу «Я досліджую світ». Означені нами критерії мають відповідні рівні сформованості: високий, достатній, середній, початковий. Проаналізувавши результати досліджень, можна зробити висновок, що робоча гіпотеза знайшла своє підтвердження. Після проведення проєктної діяльності в експериментальному класі здатність критично, творчо мислити, будувати і висловлювати думки зростає з 10% до 25%. Це свідчить про те, що науково обґрунтовані, дібрані, систематизовані й укладені інтерактивні методи та прийоми навчання за умов їх систематичного й коректного застосування гарантують стійке підвищення рівня навчальної активності молодших школярів, їх інтересу до вивчення предмету «Я досліджую світ»; суттєво впливають на розвиток мовленнєвих умінь і навичок та критичного мислення учнів початкових класів.

4. Таким чином, метод проєкту, що використовується в рамках інтегрованого курсу «Я досліджую світ», найкраще відповідає вимогам Нової української школи, працюючи над якою, учні набувають вміння працювати в команді, розподіляти обов'язки; аналізувати результати діяльності; відчувати себе членом команди; сприяє формуванню навичок аналітичного погляду на інформацію, її узагальнення, систематизації тощо.

Орієнтація української освіти на інтеграцію її основних принципів у національну освітню політику дасть змогу позбутися споживчого ставлення до освіти, ізоляції від соціальних реалій та проблем.

Інтегративне навчання загалом орієнтоване на розвиток особистості молодшого школяра, формування його готовності до реального життя, швидкі зміни, творче мислення, критичний аналіз світу та себе в ньому, на постійне оволодіння новою діяльністю та спілкуванням.

Тому зараз виникає необхідність визначення резервів підвищення ефективності освітнього процесу на основі комплексних, компетентнісних підходів та розкриття механізмів їх використання для цілісного сприйняття навчального матеріалу, формування системного мислення молодшого учнів, позитивне емоційне ставлення до процесу пізнання.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Бібік Н. М., Бондарчук Г. П. Я досліджую світ : підручник для 2 класу закладів загальної середньої освіти (у 2-х частинах). Ч. 1. Харків : Ранок, 2019. 120 с.
2. Бібік Н. М., Бондарчук Г. П. Я досліджую світ : підручник для 3 класу закладів загальної середньої освіти (у 2-х частинах). Ч. 1. Харків : Ранок, 2020. 136 с.
3. Бібік Н. М., Бондарчук Г. П. Я досліджую світ : підручник інтегрованого курсу для 1 класу закладів загальної середньої освіти (у 2-х частинах). Ч. 1. Харків : Ранок, 2018. 80 с.
4. Бібік Н. М., Бондарчук Г. П. Я досліджую світ : підручник інтегрованого курсу для 1 класу закладів загальної середньої освіти (у 2-х частинах). Ч. 2. Харків : Ранок, 2018. 80 с.
5. Большакова І. Студія онлайн-освіти EdEra. Інтегрований курс «Я досліджую світ». Навчання на основі запитів. URL : <https://edera.gitbooks.io/glossary/6/world.htm>. 2018 (дата звернення: 11.02.2021).
6. Бритикова Г. В. Метод проєктів як сучасна педагогічна технологія. *Управління школою*. 2008. №7. С.26-28.
7. Василюк Я. Є. Організація проєктної діяльності учнів в умовах дистанційного навчання. *Матеріали третього міжнародного симпозіуму «Освіта і здоров'я підрастаючого покоління»* : зб. наук. праць в 2-х частинах / за ред. Страшка С. В. Вип. 3. Ч. 1. К.: Алатон, 2021. С 137-139.
8. Василюк Я. Є. Особливості використання проєктної діяльності під час викладання інтегрованого курсу «Я досліджую світ». *Біологічні дослідження – 2021* : збірник наукових праць. Житомир, ПП «Євро-Волинь» : 2021. С. 410-413.
9. Василюк Я. Є. Проєктна діяльність в початковій школі. Розвиток особистості молодшого школяра: сучасні реалії та перспективи. *Матеріали науково-практичної інтернет-конференції молодих науковців та студентів*.

Випуск 7. Бердянськ, Вінниця, Житомир, Івано-Франківськ, Ізмаїл, Кам'янець-Подільський, Київ, Кропивницький, Мукачєво, Полтава, Ужгород, Умань, Херсон, 2020. С. 107-109.

10. Василець Я. Є. Проектна діяльність на уроках інтегрованого курсу «Я досліджую світ». *Крок у науку : дослідження у галузі природничо-математичних дисциплін та методик їх навчання*. Збірник тез та доповідей Всеукраїнської науково-практичної конференції студентів, аспірантів і молодих учених. Чернігів : НУЧК імені Т. Г. Шевченка, 2020. С. 80.

11. Василець Я. Є. Формування умінь проектного навчання на урках «Я досліджую світ» засобами підручників. *Інноваційна педагогіка*. Одеса : Гельветика, 2021. № 40. С. 67-72.

12. Вдовенко В. В., Агеєва О. В. Я досліджую світ : підручник інтегрованого курсу для 3 класу закладів загальної середньої освіти (у 2-х частинах). Ч. 2. Київ : Грамота, 2020. 128 с.

13. Вдовенко В. В., Котелянець Н. В., Агеєва О. В. Я досліджую світ : підручник інтегрованого курсу для 3 класу закладів загальної середньої освіти (у 2-х частинах). Ч. 1. Київ : Грамота, 2020. 128 с.

14. Вєтрова І. М. Розвиток альтернативної середньої освіти у США (друга половина ХХ століття) : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. пед. наук. : спец. 13.00.01 «Загальна педагогіка та історія педагогіки». Київ, 2008. 20 с.

15. Волощенко О. В., Козак О. П., Остапенко Г. С. Я досліджую світ : підручник інтегрованого курсу для 1 класу закладів загальної середньої освіти (у 2-х частинах). Ч. 1. Київ : Світич, 2018. 128 с.

16. Волощенко О. В., Козак О. П., Остапенко Г. С. Я досліджую світ : підручник інтегрованого курсу для 1 класу закладів загальної середньої освіти (у 2-х частинах). Ч. 2. Київ : Світич, 2018. 128 с.

17. Волощенко О. В., Козак О. П., Остапенко Г. С. Я досліджую світ : підручник інтегрованого курсу для 2 класу закладів загальної середньої освіти (у 2-х частинах). Ч. 1. Київ : Світич, 2019. 128 с.

18. Волощенко О. В., Козак О. П., Остапенко Г. С. Я досліджую світ : підручник інтегрованого курсу для 2 класу закладів загальної середньої освіти (у 2-х частинах). Ч. 2. Київ : Світич, 2019. 128 с.

19. Волощенко О. В., Козак О. П., Остапенко Г. С. Я досліджую світ : підручник інтегрованого курсу для 3 класу закладів загальної середньої освіти (у 2-х частинах). Ч. 1. Київ : Світич, 2020. 144 с.

20. Волощенко О. В., Козак О. П., Остапенко Г. С. Я досліджую світ : підручник інтегрованого курсу для 3 класу закладів загальної середньої освіти (у 2-х частинах). Ч. 2. Київ : Світич, 2020. 144 с.

21. Гільберг Т. Г., Тарнавська С. С., Гнатюк О. В., Павич Н. М. Я досліджую світ : підручник інтегрованого курсу для 1 класу закладів загальної середньої освіти (у 2-х частинах). Ч. 1. Харків : Генеза, 2018. 112 с.

22. Гільберг Т. Г., Тарнавська С. С., Гнатюк О. В., Павич Н. М. Я досліджую світ : підручник інтегрованого курсу для 1 класу закладів загальної середньої освіти (у 2-х частинах). Ч. 2. Харків : Генеза, 2018. 112 с.

23. Гільберг Т. Г., Тарнавська С. С., Гнатюк О. В., Павич Н. М. Я досліджую світ : підручник інтегрованого курсу для 2 класу закладів загальної середньої освіти (у 2-х частинах). Ч. 1. Харків : Генеза, 2019. 144 с.

24. Гільберг Т. Г., Тарнавська С. С., Гнатюк О. В., Павич Н. М. Я досліджую світ : підручник інтегрованого курсу для 2 класу закладів загальної середньої освіти (у 2-х частинах). Ч. 2. Харків : Генеза, 2019. 144 с.

25. Гільберг Т. Г., Тарнавська С. С., Гнатюк О. В., Павич Н. М. Я досліджую світ : підручник інтегрованого курсу для 3 класу закладів загальної середньої освіти (у 2-х частинах). Ч. 1. Київ : Генеза, 2020. 160 с.

26. Гільберг Т. Г., Тарнавська С. С., Гнатюк О. В., Павич Н. М. Я досліджую світ : підручник інтегрованого курсу для 3 класу закладів загальної середньої освіти (у 2-х частинах). Ч. 2. Київ : Генеза, 2020. 160 с.

27. Грущинська І. В., Хитра З. М. Я досліджую світ : підручник інтегрованого курсу для 2 класу закладів загальної середньої освіти (у 2-х частинах). Ч. 1. К. : УОВЦ «Оріон», 2019. 144 с.

28. Грущинська І. В., Хитра З. М. Я досліджую світ : підручник інтегрованого курсу для 3 класу закладів загальної середньої освіти (у 2-х частинах). Ч. 1. К. : УОВЦ «Оріон», 2020. 160 с.

29. Грущинська І. В., Хитра З. М., Дробязко І. І. Я досліджую світ : підручник інтегрованого курсу для 1 класу закладів загальної середньої освіти (у 2-х частинах). Ч. 1. К. : УОВЦ «Оріон», 2018. 112 с.

30. Грущинська І. В., Хитра З. М., Дробязко І. І. Я досліджую світ : підручник інтегрованого курсу для 1 класу закладів загальної середньої освіти (у 2-х частинах). Ч. 2. К. : УОВЦ «Оріон», 2018. 112 с.

31. Даніліна І. В. Навчальні проєкти у початковій школі. Харків : Основа, 2016. 160 с.

32. Єрмаков І. Г. На шляху до школи життєвої компетентності : проєктний підхід. Метод проєктів : традиції перспективи, життєві результати: практико-зорієнтований зб. Київ : Департамент, 2003. С. 15-29.

33. Ільченко О. Г. Проєктне навчання в інтегрованому курсі «природознавство» як умова міжмодульних зв'язків курсу. *Технології інтеграції змісту освіти: збірник наукових праць*. Вип. 7. Полтава : ПОППО, 2017. С. 28-33.

34. Кириленко О. С., Барнич О. В., Мамчич О. Б. Практичний аспект формування навичок 4К на уроках читання в НУШ. Інноваційна педагогіка. Одеса, 2021. № 32. С. 29-32.

35. Кириленко О. С. Умови формування навичок 4К в НУШ. URL : <http://conf.kubg.edu.ua/index.php/courses/ksdpounush/paper/viewFile/337/331> (дата звернення: 14. 11. 2021).

36. Коваль В., Сергієнко Н., Стрілецька Н. Тренінг-марафон «Від майбутнього вчителя до школи майбутнього». Чернігів : Педагогічні обрії, 2017. № 4-5. С. 62-82.

37. Корнієнко М. М., Крамаровська С. М., Зарецька І. Т. Я досліджую світ : підручник для 2 класу закладів загальної середньої освіти (у 2-х частинах). Ч. 2. Харків : Ранок, 2019. 120 с.

38. Корнієнко М. М., Крамаровська С. М., Зарецька І.Т. Я досліджую світ : підручник для 3 класу закладів загальної середньої освіти (у 2-х частинах). Ч. 2. Харків : Ранок, 2020. 136 с.

39. Котелянець Л. Проектний метод навчання молодших школярів. *Рідна школа*. 2001. № 10.

40. Крамаренко А. Методика викладання освітньої галузі «Людина і світ» : навч. посіб. Донецьк : Юго-Восток, 2009. 347 с.

41. Курицина В. Н. Метод проєктів : вчєра, сєгодня, завтра. Образовательная технология как система, объединяющая теорию, практику и искусство. Воронеж : ВГПУ, 2000. С.59-63.

42. Лимар Ю.М. Педагогічні технології в початковій школі: навч.-метод. посіб. Чернігів : *Національний університет «Чернігівський колегіум» імені Т. Г. Шевченка*, 2012. 64 с.

43. Лимар Ю. М., Лаврінчук Ю. О. Врахування індивідуальних особливостей молодших школярів у процесі навчання та виховання. *Актуальні проблеми реформування системи виховання та освіти в Україні* : збірник тез наукових робіт міжнародної науково-практичної конференції (м. Львів 27-28 квітня 2018 р.). Львів : ГО «Львівська педагогічна спільнота», 2018. С. 97-99.

44. Локк Д. Мысли о воспитании. Хрестоматия по истории зарубежной педагогики. М. : Просвещение, 1981. С. 163-194.

45. Мармаза О. І. Проектний підхід до управління навчальним закладом. Х. : Основа, 2003. 80 с.

46. Мелашенко К. Технологія проєктного навчання. *Завуч*. 2006. №13. С.12-14.

47. Мелешко В. В. Використання сучасного шкільного підручника як провідного засобу навчання в сільській школі. *Проблеми сучасного підручника*. 2015. Вип. 15 (2). С. 12-21.

48. Мельниченко Б. Метод проєктів за рубежом : минуле і сучасне. Метод проєктів : традиції, перспективи, життєві результати. Практико зорієнтований збірник. К. : Департамент, 2003. С. 133-136.

49. Мельниченко С., Коваль В. Впровадження екологічних проєктів у практику початкової школи. *Тези III Міжнародної науково-практичної конференції «Розвиток сучасної освіти і науки: результати, проблеми, перспективи»*. Дрогобич : Просвіт, 2015. С. 238-239.

50. Метод проєктів : особливості застосування в початковій школі : посіб. для вчителів початкових класів, слухачів курсів підвищення кваліфікації, учнів педагогічних факультетів вищих навчальних закладів. К : Київський міський педагогічний університет ім. Б. Д. Грінченка, 2009. 42 с.

51. Метод проєктів у початковій школі / упорядн. : О. Онопрієнко, О. Кондратюк. К. : Шкільний світ, 2007. С. 128.

52. Морзе Н. В., Барна О. В. Я досліджую світ : підручник інтегрованого курсу для 2 класу закладів загальної середньої освіти (у 2-х частинах). Ч. 2. К. : УОВЦ «Оріон», 2019. 144 с.

53. Морзе Н.В., Барна О.В. Я досліджую світ : підручник інтегрованого курсу для 3 класу закладів загальної середньої освіти (у 2-х частинах). Ч. 2. К. : УОВЦ «Оріон», 2020. 160 с.

54. Огієнко О. І. Тенденції розвитку проєктної технології у зарубіжній педагогіці ХХ століття. URL : <http://khnu.km.ua/root/res/2-7001-15.pdf> (дата звернення: 25.09.2021).

55. Організація проєктної діяльності екологічного спрямування в початковій школі : навчаль-методичний посібники / упорядники: Коваль О. В., Карпенко О. Ф. Чернігів : Десна Поліграф, 2020. 96 с.

56. Пеньковских Е. А. Метод проектов в отечественной и зарубежной педагогической теории и практике (на основе сравнительного анализа) : автореф. канд. пед. наук : 13. 00. 01. Екатеринбург, 2007. 28 с.

57. Перспективні освітні технології : навч.-метод. посіб. / за ред. Г. С. Сизоненко. К. : Гопак, 2000. 560 с.

58. Пехота О. М., Кіктенко А. З., Любарська О. М. та ін. Освітні технології : навч.-метод. посіб. / за заг. ред. О. М. Пехоти. К. : А.С.К., 2002. С. 150.
59. Пометун О., Пироженко Л. Сучасний урок. Інтерактивні технології навчання : наук.-метод. посібник / за ред. Пометун О. І. К.: А.С.К., 2004. 192 с.
60. Проекти в початковій школі : тематика та розробка занять / за ред. Онопрієнко О. К. : Шкільний світ, 2008. 128 с.
61. Стернберг В. Н. Теория и практика «метода проєктів» в педагогіке ХХ века : дис. канд. пед. наук. 13.00.01. Владимир, 2002. 198 с.
62. Стернберг В. Н. Теория и практика «метода проєктів» в педагогіке ХХ века / автореферат к дисс. Рязань, 2003. URL : <http://naukapedagogika.com/pedagogika-13-00-01/dissertaciya-teoriya-i-praktika-metoda-proektov-v-pedagogike-xxveka> (дата звернення: 22.10.2021).
63. Тараненко С. П. Інтеграція навчальних предметів як засіб формування в учнів початкової школи цілісності сприйняття навколишнього світу. URL : <http://library.ippro.com.ua>. 2017 (дата звернення: 11.08.2021).
64. Типові освітні програми для закладів загальної середньої освіти : 1-2 класи. Київ : ТД «Освіта-Центр+», 2018. 240 с. (Савченко).
65. Типові освітні програми для закладів загальної середньої освіти : 1-2 класи. Київ : ТД «Освіта-Центр+», 2018. 240 с. (Шиян).
66. Типові освітні програми для закладів загальної середньої освіти : 3-4 класи. Київ : ТД «Освіта-Центр+», 2018. 240 с. (Савченко).
67. Типові освітні програми для закладів загальної середньої освіти : 3-4 класи. Київ : ТД «Освіта-Центр+», 2018. 240 с. (Шиян).
68. Торубара О. М. Використання інноваційних технологій в навчальному процесі. *Вісник Чернігівського національного педагогічного університету імені Т. Г. Шевченка*. Чернігів : ЧНПУ, 2011. Вип. 83. С. 220-223.
69. Тягло О. В., Цимбал П. В. Проєктні технології : особливості впровадження у початковій школі. Початкове навчання та виховання. Х. : Основа, 2008. № 19-21.

70. Фенченко Г. Проектна діяльність учнів школи. *Рідна школа*. 2006. С. 25
71. Шихваргер Ю. Г. Метод проєктів в професійному навчанні педагогів : монографія. Новосибірськ : изд. НГПУ, 2013. 142 с.
72. Dewey J. Experience in Education. The latter works of J. Dewey. Carbondale : Southern Illinois University Press, 1938. Vol.13. 64 p. S. 56.
73. Dewey J. Experience in Education. The latter works of J. Dewey. Carbondale : Southern Illinois University Press, 1938. Vol.13. 64 p. S. 56.
74. Frey D., Frey M. Quid 2005. Tout sur tout, tout de suite. Paris : Laffont, 2005. 2190 p.
75. Knoll M. The project method : Its vocational education origin and international development / M. Knoll. Journal of Industrial Teacher Education, 1997. Vol. 34/3.
76. Knoll, M. : Europa - nicht Amerika. Zum Ursprung der Projektmethode in der Paedagogik, 1702 - 1875. In : Paedagogische Rundschau 44 (1991). S. 41.58.
77. Milerski B. Pedagogika. Leksykon PWN / Bogusław Sliwerski, Bogusław Milerski. Warszawa : Wyd. Naukowe PWN, 2000. 284 s.
78. Natalia Striletskaya, Viktoria Koval, The development of the future primary school teacher's creative personality: technological approach. Siedlce : Uniwersytet Przyrodniczo-Humanistyczny w Siedlcach, 2019. P. 235-251.

ДОДАТКИ

Додаток А

Анкета для вчителів

Шановний учасник опитування, просимо Вас відповісти на представлені нижче питання. Ваші відповіді допоможуть в дослідженні проблеми використання проєктної діяльності в навчальному процесі. Опитування має анонімний характер, і отримані дані будуть використані тільки в узагальненому вигляді.

Оберіть один варіант відповіді.

1. Стаж Вашої педагогічної діяльності

- a) 0-3 роки;
- b) 4-10 років;
- c) 11-20 років;
- d) понад 20 років.

2. Чи знайомі ви з поняттям «проєктне навчання»?

a) це метод, навчаючись за яким, учні, певний час досліджуючи і реагуючи на справжні, цікаві та складні питання, отримують потрібні знання та навички.

b) якісний метод дослідження, який дає можливість вивчати людей у їхньому природному середовищі, у повсякденних життєвих ситуаціях.

c) відтворення якого-небудь явища або спостереження за новим явищем у певних умовах з метою вивчення, дослідження.

3. Яке твердження найбільшою мірою відображає Ваш досвід використання проєктної технології у власній педагогічній діяльності?

- a) ніколи не використовував;
- b) намагався використати, але не дуже успішно;
- c) успішно використовував один чи кілька разів;
- d) постійно та успішно використовую.

4. Чи вважаєте Ви, що дана технологія є ефективнішою за традиційні технології навчання у професійній освіті у більшості випадків?

- a) так;
- b) ні.

5. Чи вдосконалюєте Ви своє вміння володіння проєктною технологією?

- a) так;
- b) ні.

6. Яким чином Ви удосконалюєте своє вміння володіння проєктною технологією?

- a) вивчаю наукову літературу;
 - b) втіляю більше проєктів на практиці;
 - c) вивчаю досвід педагогів і використовую отримані знання на практиці;
 - d) свій варіант.
-

7. Чи вважаєте Ви доцільним використання проєктної технології на уроках «Я досліджую світ»?

- a) так;
- b) ні.

8. Чи допомагає проєктна діяльність краще засвоїти матеріал в процесі викладання інтегрованого курсу «Я досліджую світ»?

- a) так;
- b) ні;
- c) частково.

9. У чому Ви бачите перевагу проєктного навчання?

- a) активізується творча діяльність учнів;
 - b) робота в групі;
 - c) є кінцевий результат (журнал, презентація, проєкт);
 - d) свій варіант.
-

10. У чому, на Ваш погляд, полягають недоліки (обмеження) проєктної технології навчання?

- a) реалізація проєкту вимагає багато часу;
- b) не всі учасники проєкту зацікавлені у його створенні;
- c) неможливо спланувати кінцевий результат;
- d) свій варіант.

Дякую!

Додаток Б

Анкета для батьків

Шановний учасник опитування, просимо Вас відповісти на представлені нижче питання. Ваші відповіді допоможуть в дослідженні проблеми використання проєктної діяльності в навчальному процесі. Опитування має анонімний характер, і отримані дані будуть використані тільки в узагальненому вигляді.

Оберіть один варіант відповіді.

1. Ваш вік:

- a) до 30 років;
- b) 30-40 років;
- c) 41-50 років;
- d) старше 50 років.

2. На Вашу думку, що означає поняття «проєктна діяльність»?

- a) це метод, навчаючись за яким, учні, досліджують і реагують на цікаві питання, вирішують проблемні ситуації, створюють певний результат роботи (плакати, книги, лепбуки);
- b) виконання домашнього завдання вдома;
- c) не знаю значення цього поняття, тому не можу відповісти.

3. Чи вважаєте Ви, що дана технологія є ефективнішою за традиційне навчання?

- a) так;
- b) ні;
- c) важко відповісти.

4. Чи вважаєте Ви роботу над проєктом більш цікавою, корисною, ніж інші форми виконання завдань?

- a) так;
- b) ні;
- c) важко відповісти.

5. Чи допомагали Ви своїй дитині у створенні проєкту?

a) так;

b) ні.

6. Як часто Ви допомагали своїй дитині створювати проєкти?

a) досить часто;

b) час від часу;

c) дуже рідко;

d) взагалі не допомагали.

7. Чи доцільно використовувати проєктну технологію з предмету «Я досліджую світ»?

a) так;

b) ні;

c) важко відповісти.

Дякую!

Додаток В

Анкета для учнів (дослідження проводиться у 3 класі)

Клас ____

Оберіть один варіант відповіді.**1. Що таке проєкт?**

- a) звичайний урок;
- b) пошук цікавої інформації, її опрацювання, створення результату;
- c) спостереження за явищами природи.

2. Чи цікаво Вам працювати з проєктом?

- a) так;
- b) ні.

3. Який етап роботи з проєктом для вас найбільш цікавий?

- a) опрацювання інформації;
- b) створення доповіді;
- c) виготовлення виробів, презентацій, малюнків;
- d) презентація результату.

4. Чи бажаєте Ви частіше працювати з проєктами?

- a) так;
- b) ні.

5. Чи допомагали вам батьки у створенні проєктів?

- a) так;
- b) ні.

Додаток Г

Результати анкетування серед учителів

№	Запитання	Варіанти відповідей	К-сть відповідей	%
1	2	3	4	5
1	Стаж Вашої педагогічної діяльності.	0-3 роки.	1	10
		4-10 років.	5	50
		11-20 років.	2	20
		Понад 20 років.	2	20
2	Яке з визначень найбільш точно характеризує поняття «проектне навчання»?	Це метод, навчаючись за яким, учні, певний час досліджуючи і реагуючи на справжні, цікаві та складні питання, отримують потрібні знання та навички.	9	90
		Якісний метод дослідження, який дає можливість вивчати людей у їхньому природному середовищі, у повсякденних життєвих ситуаціях.	0	0
		Відтворення якого-небудь явища або спостереження за новим явищем у певних умовах з метою вивчення, дослідження.	1	10
3	Яке твердження найбільшою мірою відображає Ваш досвід використання проектної технології у власній педагогічній діяльності?	Ніколи не використовував(ла).	0	0
		Намагався(лась) використати, але не надто успішно.	0	0
		Успішно використовував (ла) один чи кілька разів.	3	30
		Постійно та успішно використовую.	7	70
4	Чи вважаєте Ви, що дана технологія є ефективнішою за традиційні технології навчання у професійній освіті у більшості випадків?	Так.	10	10
		Ні.	0	0
5	Чи вдосконалюєте Ви своє вміння володіння проектною технологією?	Так.	10	100
		Ні.	0	0
6	Яким чином Ви вдосконалюєте своє вміння володіння проектною технологією?	Вивчаю наукову літературу.	1	10
		Втіляю більше проектів на практиці.	2	20
		Вивчаю досвід педагогів і використовую отримані знання на практиці.	7	70
7	Чи вважаєте Ви доцільним використання проектної технології на уроках «Я досліджую світ»?	Так.	10	100
		Ні.	0	0

Продовження таблиці

8	Чи допомагає проектна діяльність краще засвоїти матеріал в процесі викладання інтегрованого курсу «Я досліджую світ»?	Так.	10	100
		Ні.	0	0
		Частково.	0	0
9	У чому Ви бачите перевагу проектного навчання?	Активізується творча діяльність учнів.	7	70
		Робота в групі.	2	20
		Наявність кінцевого результату (журнал, презентація, проєкт).	1	10
10	У чому, на Ваш погляд, полягають недоліки (обмеження) проектної технології навчання?	Реалізація проєкту вимагає багато часу.	3	30
		Не всі учасники проєкту зацікавлені у його створенні.	6	60
		Неможливо спрогнозувати та спланувати кінцевий результат.	1	10

Додаток Д

Результати анкетування серед батьків

№	Запитання	Варіанти відповідей	К-сть відповідей	%
1	2	3	4	5
1	Ваш вік	До 30 років.	3	10
		30-40 років.	11	50
		41-50 років.	8	30
		старше 50 років.	3	10
2	На Вашу думку, що означає поняття «проектна діяльність»?	Це метод, навчаючись за яким, учні, досліджують і реагують на цікаві питання, вирішують проблемні ситуації, створюють певний результат роботи (плакати, книги, лепбуки).	20	80
		Виконання домашнього завдання вдома.	0	0
		Не знаю значення цього поняття, тому не можу відповісти.	5	20
3	Чи вважаєте Ви, що дана технологія є ефективнішою за традиційне навчання?	Так	20	80
		Ні	2	10
		Важко відповісти	3	10
4	Чи вважаєте Ви роботу над проектом більш цікавою, корисною, ніж інші форми виконання завдань?	Так	20	80
		Ні	0	0
		Важко відповісти	5	20
5	Чи допомагали Ви своїй дитині у створенні проєктів?	Так	22	91
		Ні	3	9
6	Як часто Ви допомагали своїй дитині створювати проєкти?	Досить часто	12	46
		Час від часу	5	18
		Дуже рідко.	5	27
		Взагалі не допомагаю.	3	9
7	Чи вважаєте Ви доцільним використання проєктної технології на уроках «Я досліджую світ»?	Так.	22	90
		Ні.	0	0
		Важко відповісти.	3	10

Додаток Е

Результати анкетування серед учнів 3-го класу

№	Запитання	Варіанти відповідей	К-сть відповідей	%
1	2	3	4	5
1	Що таке проєкт?	Звичайний урок.	4	27
		Пошук цікавої інформації, її опрацювання, створення результату.	15	55
		Спостереження за явищами природи.	6	27
2	Чи цікаво Вам працювати з проєктами?	Так.	19	76
		Ні.	6	24
3	Який етап роботи з проєктом для Вас найбільш цікавий?	Опрацювання інформації.	0	0
		Створення доповіді.	1	4
		Виготовлення виробів, презентацій, малюнків.	18	72
		Презентація результату.	6	24
4	Чи бажаєте Ви частіше працювати з проєктами?	Так.	19	76
		Ні.	6	24
5	Чи допомагали Вам батьки у створенні проєктів?	Так.	8	32
		Ні.	17	68

Додаток Ж

Я досліджую світ**За підручником «Я досліджую світ» авторів В. В. Вдовенко,****Н. В. Котелянець, О. В. Агєєва****3 клас****Тема проєкту. Славетні українці.**

Мета проєкту: поглибити знання учнів про видатних українців, навчити учнів співпраці з однолітками та батьками, працювати з різними інформаційними джерелами, розвивати пізнавальну діяльність учасників навчального процесу, виховувати почуття патріотизму, гордості за своїх земляків та толерантність у відносинах між учасниками проєкту.

Тип проєкту: інформаційно-пошуковий, колективний (груповий), короткочасний.

Учасники проєкту: учні 3 класу та їхні батьки.

Питання дослідження:

1. Письменники рідного краю.
2. Діячі культури і мистецтва України відомі всьому світу.
3. Славетні українці серед науковців.
4. Спортсмени – рекордсмени.

Очікуванні результати: набуття учнями навичок дослідника, самостійного конструювання своїх думок та орієнтації в інформаційному просторі; підвищення загальної культури учнів.

Етапи реалізації проєкту

1. Створення груп із учнів класу і залучення до пошукової роботи батьків учнів.
2. Ознайомлення з темою, метою і основними завданнями.
3. Знаходження необхідної інформації з використанням різних джерел.
4. Обговорення, аналіз та систематизація зібраного матеріалу.
5. Представлення роботи груп.
6. Оцінювання роботи проведеної групами.

7. Створення папки «Славетні українці».

Хід уроку

I. Організація класу

II. Актуалізація опорних знань

1. Читання вірша.

Рідний край

Де у світі кращі гори,

Де таке повітря свіже,

Де шумлять так гарно бори,

І хвилює спіле збіжжя?

Де ясніше сонце світить,

Де ж миліше пахнуть квіти,

Як у нашім любім краї?

2. Вчитель. Нам з вами пощастило народитися і жити на чудовій, родючій землі у незалежній державі – Україні.

- Чим славиться Україна?

- Велич кожної країни – в людях, які в ній живуть. І особливо в тих, хто зробив значний внесок у розвиток історії, культури і науки, спорту.

III. Вивчення нового матеріалу

1. Оголошення теми і мети уроку.

- Сьогодні ми з вами поговоримо про славетних українців, які зробили значний внесок у розвиток нашої держави.

Вправа «Анаграми».

- Прочитайте вислів та запам'ятайте його.

**НУДИЛЮ РИТЬТВО ЇКРАНА, ЕД НАВО РОДИСЯНАЛА. АЕЛ Й
ЇКРАНУ РЮСТВОЄ ДИЛЮНА.**

Людину творить країна, де вона народилася. Але й країну створює людина.

2. Робота в групах. Вправа «Асоціативний куш».

- Згадайте, яких славетних українців ви вже знаєте. Утворіть свій асоціативний «кущ».

3. Захист проєктів.

- Наш клас було поділено на групи, які працювали над зібранням інформації про славетних українців. Отже, надаємо слово I групі.

Представник 1 групи. Наша група для дослідження вибрала письменників рідного краю.

Виступ 1 групи «Письменники рідного краю».

Наталя Забіла (5.03.1903, Санкт-Петербург – 6.02.1985, Київ)

Одна з найулюбленіших українських дитячих поеток.

Народилася у дворянській родині з давніми мистецькими традиціями. Серед її предків – поет-романтик Віктор Забіла. Дід поетеси – Пармен Забелло – скульптор. Батьки Наталі вчилися в художньому училищі Штігліца.

Дівчинка зростала в атмосфері захоплення художнім словом, музикою, живописом. І це, певна річ, вплинуло на її розвиток, художні смаки. Вона багато читала, зокрема, твори Тараса Шевченка, і вже в дитинстві пробувала писати вірші.

1917 р. сім'я переїжджає в Україну й оселяється в невеличкому селищі Люботин (нині Харківської області). Батько залишився в Петербурзі, тому старшим дітям довелося працювати, щоб якимось вижити. Наталя закінчує прискорений курс гімназії, працює на різних посадах, кілька років вчителює в селі Старий Люботин під Харковом.

1925 р. Наталя Забіла закінчує історичне відділення Харківського інституту народної освіти. Ще в студентські роки починає писати для дітей. Видавши 1928 р. віршоване оповідання «Про маленьку мавпу», Наталя Забіла твердо стає на шлях творення дитячої літератури. Тривалий час, до 1947 р., поетка редагувала журнал «Барвінок».

Близько 200 книжок для дітей, переважно для дошкільного та молодшого шкільного віку, видала Наталя Забіла за час своєї літературної діяльності. Великою популярністю у юних читачів користувалися й користуються збірки: «Про Тарасика й Марисю» (1930), «Ясочина книжка» (1934), «Стояла собі хатка» (1974) та інші.

Леся Українка

25 лютого 1871 року, народилася Леся Українка (Лариса Косач) - талановита та неймовірно сильна духом жінка, українська письменниця, перекладач, культурний діяч.

1. Як свідчить професор Національної академії керівних кадрів культури і мистецтв Наталя Свириденко, на території України є три найбільші раритетні роялі: рояль Терещенків у Національному музеї історії України, рояль Рубінштейна в Одеському будинку вчених **та рояль Лесі Українки у Колодяжному.**

2. **На сьогодні усі живі** нащадки Лесі Українки живуть за межами України. **Це** Роберто Гааб (внучатий племінник, онук Лесиної сестри Оксани Косач- Шимановської), що живе у Швейцарії, та Ольга Лютон-Петрова зі США (внучата племінниця, онука Лесиної сестри Ізидори Косач-Борисової).

3. Єдиний **родич Лесі Українки, який похований на рідній волинській землі Косачів** - молодший брат Лесі Українки Микола. Помер 1937 року. Його могила знаходиться на сільському цвинтарі в Колодяжному.

4. **На честь Лесі Українки названий астероїд «2616 Леся»**, відкритий 28 серпня 1970 року. Він знаходиться у головному поясі астероїдів, що розташований між орбітами Марса та Юпітера, і складається приблизно з 580 000 астероїдів.

5. Садиба Косачів розташовувалась на окраїні села, де були найкращі землі. У розпорядженні родини було 500 гектарів землі, включно з лісами, ріллею та чотирма гектарами саду. Аби тримати в порядку садибу, родина Лесі Українки мала найманих робітників. Кажуть, що **на території колишньої садиби Косачів захований косачівський скарб.**

Павло Тичина

Павло Григорович Тичина народився 27 січня 1891 року в селі Піски на Чернігівщині.

Батько майбутнього поета, Григорій Тимофійович, мав талант педагога. Годинами сидів маленький Павлусь на печі і слухав, як батько розповідає дітям урок. Від нього вперше дізнався хлопчик, що таке поїзд, пароплав; чому сонце велике, а зорі маленькі. Так, сидячи на печі, він читати і навчився. А ще був батько музично обдарованою людиною: мав слух і чудовий голос.

Багато казок і пісень знала мати – добра, мила Марія Василівна, яку так любив Павлусь. Вона також мала гарний голос. Вечорами збиралась сім'я, батько грав на гармонії, а всі співали.

Початкову освіту хлопчик здобув у сільській школі. Від своїх однокласників він відрізнявся музичними та вокальними здібностями. Оцінивши чудовий голос і слух хлопця, вчителька порадила батькам віддати Павла в один із монастирських хорів Чернігова. Подальшу освіту хлопець здобував у Чернігові, де пройшли майже всі його «учнівські роки»: співав у монастирському хорі, навчався в семінарії, навіть керував хором. Мав Павло і неабиякий хист до малювання, водночас цікавився театром. Де б він не був – на уроках малювання, на репетиціях оркестру чи хору – всюди був повний порядок. І так усе життя.

У Чернігові юний поет познайомився з письменником Михайлом Коцюбинським, який назвав Тичину справжнім поетом.

Дитячі поезії Павла Тичини палають живим полум'ям любові до рідного краю, народу, в серці з якими пройшов поет півстоліття свого життя.

Вчитель:

- Чим прославили свій край ці люди?

Представник 2 групи. Нам було складно вибрати видатних серед діячів культури і мистецтва України, тому дізналися лише про 3 представників.

Виступ 2 групи «Діячі культури і мистецтва України».

Святослав Вакарчук

Святослав Іванович Вакарчук музикант, вокаліст, лідер рок-гурту «Океан Ельзи», композитор, громадський діяч. Заслужений артист України, народний депутат України 6-го скликання, кандидат фізико-математичних наук.

Народився 14 травня 1975 року у сім'ї львівського професора фізики Івана Вакарчука. Закінчив Львівську гімназію з поглибленим вивченням англійської мови зі срібною медаллю. Два роки займався у музичній школі за класом скрипки, паралельно навчаючись грі на баяні. У шкільні роки брав участь у КВК, створенні шкільного театру, активно займався баскетболом. У 15 років Святослав здійснив поїздку до Канади звідки привіз велику колекцію касет і записів рок-музики.

Відомим співаком Святослав Вакарчук став завдяки творчості гурту «Океан Ельзи». Святослав став не тільки організатором гурту, але й автором переважної більшості текстів та музики й незмінним лідером «Океану Ельзи».

У 2005 році отримав звання Заслуженого артиста України. 2008-2009 рр. – Народний депутат України.

Вільно говорить українською, польською, англійською, російською мовами. За оцінкою тижневика «Кореспондент», Святослав Вакарчук входить до першої сотні найвпливовіших і найвідоміших людей в Україні.

Андрій Кузьменко (Кузьма Скрябін)

Народився Андрій на Львівщині. Він був життєрадісним і талановитим у всьому. Його знали як музиканта. Мріяв стати водієм сміттєвоза. Вважав, що це романтично. Це людина з унікальним почуттям гумору. Любов до музики прищепила мама, вчителька музики. Так, свою першу пісню Кузьма написав у 19 років. А у 21 рік він з друзями створив групу «Скрябін». Згодом реалізував себе як телеведучим та шоуменом. Перші свої пісні писав англійською мовою. Андрій завжди мріяв про мир.

1 лютого 2015 року на честь 25-річчя гурту «Скрябін» відбувся концерт у нашому місті. 2 лютого Кузьма розбився у ДТП дорогою з концерту.

Вчитель:

- Що об'єднує цих людей?

- Чим вони прославили свій край?

Виступ творчої групи. Виконання пісні «Моє ім'я Україна».

Моє ім'я – Батьківщина.

Лелеки легке крило.

Моє ім'я – Україна.

І сонечка тепло.

Моє ім'я – Вишиванка.

Я хрестик на полотні.

Моє ім'я – синє небо.

Я сонях малий під ним.

Татові слова.

Україна – це я.

Мамині пісні.

Україна – це ти.

Моє ім'я – Степ широкий.

Моє ім'я – Хліба смак.

Останній шкільний дзвіночок.

Над сивим Дніпром туман.

Моє ім'я – то Надія.

Моє ім'я – то Любов.

Моє ім'я – чиста мрія.

И віра, що з нами Бог.

Татові слова.

Україна – це я.

Мамині пісні.

Україна – це ти. (2 хв.)

Фізкультхвилинка

Встаньте, діти, посміхніться,

Землі нашій поклоніться

За щасливий день вчорашній.

І до сонця потягніться.

В різні боки нахиліться.

Веретеном покругіться.

Раз присядьте, два присядьте.

І за парти тихо сядьте.

Представник 3 групи. Наша група для дослідження вибрала славетних українців серед науковців.

Виступ 3 групи «Славетні українці серед науковців».

Олександр Поль (презентація)

Олександр Миколайович Поль народився 1 вересня 1832 року в селі Малоолександрівське Верхньодніпровського повіту на Катеринославщині.

Під час своїх археологічних експедицій Олександр Миколайович натрапив в Дубовій балці, поблизу Кривого Рогу, на поверхневий вихід залізної руди.

Поклади залізної руди були величезні. Крім неї, тут було знайдено мрамур, порфір, гірський льон, аспід та інші мінерали. Впевнившись, що родовище має промислове значення, О. Поль купив Дубову балку та орендував на 99 років криворізькі рудні поклади.

Дослідженню криворізького залізорудного родовища О. Поль присвятив 15 років життя і витратив понад 150 тисяч карбованців, переважно взятих ним у кредит. Це настільки підірвало його матеріальний і фізичний стан, що оговтатися після цього він уже не зміг. Але в 1881 р., ще за життя Поля, промисловий видобуток руди у Кривому Розі було таки розпочато.

Отримавши замолоду у власність солідний маєток, зразково ведучи господарство і маючи від нього прибутки, наприкінці життя він залишився злидарем. Все пішло на загальне добро.

26 липня 1890 році Олександр Миколайович Поль раптово помер від розриву серця. Поховано на Севастопольському кладовищі у Єкатеринославі.

О. М. Поль став основоположником гірничої справи на Криворіжжі, степовий Колумбом, як потім його назвуть нащадки.

Олег Антонов

Олег Антонов – легендарний авіаконструктор (1906-1984). Людина, яка створювала найбільші в світі транспортні літаки. Народився в селі Троїці. Росія. Після закінчення Саратовської трудової школи (1922) працював конструктором планерів. Від 1933 року – головний конструктор планерного заводу в Тушино (Москва), на якому під його керівництвом створено близько 30 типів безмоторних літальних апаратів. У роки Великої Вітчизняної війни Радянського Союзу О. Антоновим було збудовано багатомісні транспортно-десантні планери А-7, РФ-8 для перевезення техніки, бойового спорядження, особового складу.

Від 1977 року за сумісництвом працював завідувачем кафедри літаків Харківського авіаційного інституту. За своє життя він створив понад 50 типів планерів і понад 20 типів літаків. Від кукурузника АН-2, задуманий як сільськогосподарський, він швидко став багатоцільовим, до велетня Руслана, який розрахований на перевезення корисного вантажу у 150 тон на відстань 4500 км зі швидкістю 850 км/год. З-під олівця інженера вийшло багато революційних технічних рішень.

Нагороджений багатьма орденами медалями. Удостоєний Золотої медалі імені А. Н. Туполева. Лауреат премії ім. М. К. Янгеля. Президією НАН України засновано премію імені О. К. Антонова.

Вчитель:

- Що об'єднує цих людей?
- Як вони прославили Україну?

Представник 4 групи. Наша група підготувала цікаві повідомлення про відомих українських спортсменів.

Виступ 4 групи «Спортсмени - рекордсмени».

Яна Клочкова

Народилася 7 серпня 1982 року в м Сімферополь. Вона чотириразова олімпійська чемпіонка. Яна народилася 7 серпня 1982 року у місті Сімферополь у спортивній родині. Її батьки: Олександр Васильович Клочков

та Олена Валентинівна Клочкова – спортсмени з легкої атлетики. За фахом батько – працював будівельником, мати – працювала в бакалійному магазині. Має молодшу сестру – Анну.

Коли Яні виповнилося 4 роки, батьки віддали дівчину на спортивну гімнастику. Після закриття секції, Яна перейшла у художню гімнастику. Але припинила заняття, бо її статура не підходила для цього виду спорту.

У 1989 році (у віці 7 років) вона почала займатися плаванням. Спортсменка тренувалася в Ніни та Олександра Кожухів. У 15 років вона переїхала до Харкова, а потім до Києва.

У 1996 році Клочкова здобуває першу медаль – срібло юніорського чемпіонату Європи. У 1997 році вона перевершує свій результат та фінішує на першому місці. У 1998 році Клочкова здобуває золото на Кубку світу. У 1999 році вперше стає чемпіонкою світу. На Літніх Олімпійських іграх 2000 в Сіднеї та 2004 років у Афінах у дисципліні комплексне плавання Яна здобуває по дві золоті нагороди на дистанціях 200 і 400 метрів. В 2000 році в Сіднеї вона також виграла срібну медаль під час запливу на 800 м вільним стилем. Яна стала першою (і поки єдиною) українською спортсменкою, яка чотири рази піднімалася на найвищу сходинку п'єдесталу пошани на Олімпійських іграх.

За свою спортивну кар'єру Яна поставила 50 рекордів України

В січні 2008 року Клочкова заявила про відхід з великого спорту. 24 березня 2009 в олімпійському басейні «Акварена» в Харкові на вулиці Клочківській, під час першого етапу Кубка України з плавання, при повністю заповнених трибунах відбулося офіційне «розставання з водою» Яни Клочкової. Спочатку всім демонстрували на екрані кадри кар'єри, запливів, вручень нагород і моменти життя чемпіонів.

Євгеній Хітров

Народився 18 серпня 1988 р. у м. Кривий Ріг. Навчався у КЗШ № 4, улюблений предмет під час навчання був фізкультура.

На секцію боксу у ДЮСШ № 10 його привів тато. Тренував майбутнього спортсмена – відомий тренер Сергій Криницький. Він прививав Євгенові бойовий дух, спрагу до перемоги.

Не думаючи, що стане професійним спортсменом Євген дуже любив дивитись бокс по телевізору.

Головний успіх спортсменові прийшов на аматорському ринзі в 2011 р., коли він переміг на чемпіонаті світу.

В жовтні 2013 р. Хітров підписав контракт з американською компанією та перейшов у професійний бокс.

Зараз Євген Хітров зі своєю дружиною Ольгою живе у Брукліні, там і тренується.

Вчитель:

- Про кого зі славетних спортсменів ви тільки що почули?
- У якому виді спорту прославився кожен із них?

IV. Закріплення вивченого матеріалу.

1. Інтерактивна вправа «Два, чотири, всі разом».

- Чим прославили Україну ці видатні люди? З'єднайте відповідні пари.

Яна Клочкова	конструктор літаків
Наталя Забіла	краєзнавець, дослідив криворізьке залізорудне родовище
Олег Антонов	письменниця
Олександр Польш	олімпійська чемпіонка, плавчиня
Петро Сагайдачний	основоположник української класичної музики
Микола Лисенко	чемпіон з боксу
Євген Хітров	козацький гетьман

2. Виступ творчої групи. Вислови видатних українців.

Не страшно прибігти другим, страшно – не бажати прибігти першим (С. Вакарчук).

Я – людина, і це мене багато до чого зобов'язує (В. Черняк).

Без ядра горіх ніщо, так само, як і людина без серця (Г. Сковорода).

Народ, що не знає своєї історії, є народ сліпців (О. Довженко).

Любов – це насамперед відповідальність, а потім уже насолода, радість (В. Сухомлинський).

По-справжньому освічений той, хто вміє читати між рядками (О. Сухомлин).

Хто не шукає своєї правди, буде ошуканий чужою (А. Коваль).

Український народ не хотів ніколи підкорятися своїм, тому й був підкорений чужими (Р. Коваль).

У війні перемагають хоробріші, під час миру підліші (Д. Корчинський).

Чим багатший внутрішній світ людини, тим вона бідніша (О. Перлюк).

Віра в себе – таїна життєвих успіхів (Л. Силенко).

V. Підсумок уроку

- Кожна група разом з батьками провела велику пошукову роботу, систематизувала зібраний матеріал, який увійде у нашу папку «Славетні українці». Давайте завдяки методу «**Моя думка**» поділимося враженнями від роботи над нашим проектом.

1. Технологія «Моя думка»

- Сьогодні на уроці я зрозумів...

- Для майбутнього життя хочу взяти приклад з...

- В житті я хочу досягти...

- Кожна група виправдала мої надії і за виконану роботу отримує високі оцінки.

Додаток 3

Я досліджую світ**За підручником «Я досліджую світ» авторів В. В. Вдовенко,****Н. В. Котелянець, О. В. Агєєва****3 клас****Тема. Що треба робити, щоб зберегти чисте повітря? (с. 34-36).**

Мета: розповісти учням про чинники забруднення повітря, допомогти навчитися аналізувати, порівнювати та робити висновки; необхідність охорони повітря від забруднень, виховувати дбайливе ставлення до природи.

Обладнання: м'ячик, ілюстрації забруднення повітря та збереження, презентація, мультимедійна дошка.

Тип уроку: комбінований.

План уроку

1. Організаційний момент - 1 хв.
2. Фенологічні спостереження - 3 хв.
3. Актуалізація опорних знань, мотивація навчальної діяльності - 5 хв.
4. Мотивація навчальної діяльності. Повідомлення теми уроку - 2 хв.
5. Сприйняття та осмислення нового матеріалу - 15 хв.
6. Фізкультхвилинка - 1 хв.
7. Закріплення матеріалу в процесі практичної діяльності - 10 хв.
8. Повідомлення домашнього завдання - 1 хв.
9. Підсумок уроку - 2 хв.

Хід уроку**I. Організаційний момент (1 хв.)**

Щоб урок пройшов не марно,

Треба сісти рівно, гарно.

І довкола озирнутись,

І сусіду посміхнутись.

І щоб нам знання здобути –

Треба всім уважним бути!

- У вас на столі лежати картки настрою. Позначте на них який у вас зараз настрій.

II. Фенологічні спостереження (1 хв.) (Слайд 2)

1. Виступ синоптика

Учень розповідає про температуру повітря, вітер, стан неба, опади.

(- Сьогодні досить холодно, вітру не має, опадів теж, небо хмарне і пасмурною.)

Свої спостереження синоптик позначає в «Календар погоди».

2. Фенологічна сторінка

(Звіт синоптика. Аналіз показників погоди: стану неба, хмарності, опадів, температури повітря, вітру; висоти сонця над горизонтом)

- А який прогноз погоди саме для нашого класу?

- За даними гідрометеоцентру на сьогоднішній день у 3 класі очікується такий прогноз погоди: безхмарне небо на уроці, сильний вітер від піднятих рук та глибоких знань. Синоптична лабораторія бажає: нехай проблеми та незгоди не роблять вам в житті погоди.

III. Актуалізація опорних знань, перевірка домашнього завдання (6 хв.)

1. Гра «М'ячик» (Слайд 3-4)

- Я задаю питання і кидаю м'ячик, хто спіймав – відповідає.

- Пригадай. Які властивості має повітря? (- Прозоре, безбарвне, не має запаху, кольору.)

- Як люди використовують повітря? (- Дихають, виробляють енергію.)

- Які є сучасні літальні апарати? (- Літаки, повітряні кулі, джерезаблі.)

- Для чого люди їх придумали? (- *Спосіб переміщення, зручність.*)

- Хто їх створив? (- *Брати Райт, Альберто Самсон-Дюмон, Віктор Татен.*)

IV. Повідомлення теми і мети уроку, мотивація навчальної діяльності (2 хв.)

1. Бесіда (Слайд 5-6)

- Повітря погано проводить тепло. Цю властивість повітря можна спостерігати в природі. Взимку шерсть тварин стає густішою, а в птахів з'являється пух. Між густими шерстинками і пушинками є повітря, воно зберігає тепло. Люди та тварини дихають повітрям, а видихають вуглекислий газ.

- Усім потрібне чисте повітря.

- Сьогодні на уроці ми поговоримо саме про це, а щоб наші знання залишилися на довше ми попрацюємо в незвичній формі. Складіть невеличкий пазл і ви дізнаєтеся, як саме ми будемо працювати.

Проект

- То яке слово вийшло? (- *Проект.*)

- Тож сьогодні ми будемо створювати проект, саме створимо власну книгу «Чисте повітря». Деякий матеріал у неї вже є, назви розділів існують, але нам багато чого треба заповнити самостійно, тому починаємо нашу роботу.

V. Сприйняття та осмислення нового матеріалу (15 хв.)

1. Розповідь вчителя з елементами бесіди. Робота за підручником (с. 34-36)

1. сторінка книги «Що забруднює повітря?» (Слайди 7-10)

- Усім потрібне чисте повітря. Люди та тварини дихають повітрям, а видихають вуглекислий газ. У великих містах повітря дуже забруднене через надмірну кількість автомобілів, заводських труб, які викидають у повітря пили

шкідливі речовини. Повітря забруднюють лісові пожежі, багаття, особливо восени, коли спалюють опале листя та бур'яни.

- За малюнками розкажи, що забруднює повітря. Помісти ці малюнки в книгу.

- Переважно з чиєї вини відбувається забруднення повітря?

- Забруднення повітря відбувається переважно з вини людей. Щоб не забруднювати та зберегти повітря чистим, на підприємствах установлюють пристрої, які «ловлять» пил, сажу й отруйні гази.

Розглянути і вклеїти відповідні світлини.

2 сторінка книги «Як зберегти чисте повітря?» (Слайд 12-14)

- Що людина може робити для того, щоби повітря було чистішим?

- Нині люди розробили електро-автомобілі, які не забруднюють повітря використовують сонячну енергію, енергію води та вітру, аби не спалювати кам'яне вугілля і деревину. Люди озеленюють міста й села. Рослини вважають зеленими легенями планети. Наприклад чотири великих дерева протягом доби можуть забезпечити киснем одну людину. Одна тополя виділяє стільки кисню, як три липи, чотири сосни або сім ялин.

Розглянути і вклеїти малюнки, що можливо робити, щоб не забруднювати повітря.

3 сторінка книги «Розв'язи задачу» (Слайд 15-17)

- Чотири великих дерева протягом доби можуть забезпечити киснем одну людину.

Розв'язи задачу

У місті восени зрізали 26 старих тополь, 8 сосон і 21 ялину. На їхнє місце треба посадити молоді деревця, щоб забезпечити місто чистим повітрям. Які варіанти можливі, щоб замінити старі дерева? (- Можливо посадити невелику кількість тополь, або тополі разом з соснами. Можна залишити так як є і висадити ту кількість дерев і їх види, які зрізали.)

Запиши розв'язки на сторінку.

4 сторінка з книги «Корисні ігри» (Слайд 19-20)

- Прогулянки та тренування на свіжому повітрі приносять більшу користь, ніж перебування в приміщенні. Бажано частіше відпочивати за містом, у лісі, парках, на березі водойм, там де є зелені насадження.

- Розглянь світлини. Як відпочивають діти? (- Рухливі ігри і настільні.)

- Які ігри корисні? (- *Рухливі.*)

- Яким іграм віддаєш перевагу: рухливим чи настільним? (- *Рухливим.*)

Помісти малюнки на сторінку.

5 сторінка книги «Розпорядок дня» (Слайд 21)

- Визнач, скільки часу ти перебуваєш на свіжому повітрі з понеділка до п'ятниці і вихідні - у суботу та неділю. Установи такий режим дня, щоб у тебе вистачало часу на відпочинок, рухливі ігри, покататися на велосипеді тощо. Якщо ти перебуваєш на свіжому повітрі менше, ніж 3 год на день, тобі потрібно переглянути режим дня.

Складемо розпорядок дня з урахуванням рухливих ігор. Позначте або допишіть на роздруківках те, що ви будете робити протягом дня.

7:00 – прокидаюся, заправляю ліжко

7:15 – умиваюся, чищу зуби.

7:30 – одягаюся.

7:45 – снідаю.

8:00 – збираюся.

8:20 – іду до школи.

9:00-13:00 – проводжу в школі.

14:00 – обідаю.

14:30 – вчу уроки.

15:15 – допомагаю матусі.

16:00 – рухливі ігри на вулиці.

18:00 – настільні ігри в будинку.

19:00 – вечеря.

19:30 – чищу зуби.

20:00 – читаю книгу.

21:00 – лягаю спати.

6 сторінка книги «Рослини, що очищують повітря» (Слайд 22-27)

- Шкідливі речовини від транспорту накопичуються в повітрі на висоті 150 см над поверхнею землі. Тому уникай тривалих прогулянок біля автодоріг.

- Де повітря чистіше: в будинку чи надворі?

- Шкідливі речовини від транспорту накопичуються в повітрі на висоті 150 см над поверхнею землі. Тому уникай тривалих прогулянок біля автодоріг. Повітря в будинку чистіше, ніж надворі, - одна з поширених помилок. Насправді небезпек у приміщенні набагато більше: побутова хімія, цвіль, пил, що скупчився на килимах, тощо. Дослідивши повітря у квартирі, науковці зробили висновок, що воно у 25-30 разів брудніше, ніж на вулиці. Імовірність захворіти в приміщенні в 9 разів більша, ніж надворі. Щоб у будинку повітря завжди було чистим, вирощуй кімнатні рослини. Вони не тільки прикрасять твій дім, а й сприятимуть очищенню повітря та утворенню кисню. Крім того, їх можна подарувати друзям, і тоді, можливо, вони також почнуть їх вирощувати. Щоб у будинку повітря завжди було чистим, вирощуй кімнатні рослини. Вони не тільки прикрасять твій дім, а й сприятимуть очищенню повітря та утворенню кисню.

- Розглянь світлини кімнатних рослин, які очищають повітря

- Які з них є в тебе вдома? (- *Кактуси.*)

- Як ти за ними доглядаєш? (- *Поливаю.*)

Помісти світлини рослин на сторінку «Рослини, що очищують повітря».

Фізкультхвилинка (1 хв.)

Сильний вітер до землі,
гне дерева молоді, (присідають).

А вони ростуть, міцніють (піднімаються).

Вгору тягнуться, радіють. (встають навшпиньки, руки тягнуть вгору).

VI. Закріплення матеріалу в процесі практичної діяльності (10 хв.)

7 сторінка книги «Забруднення повітря» (Слайд 29)

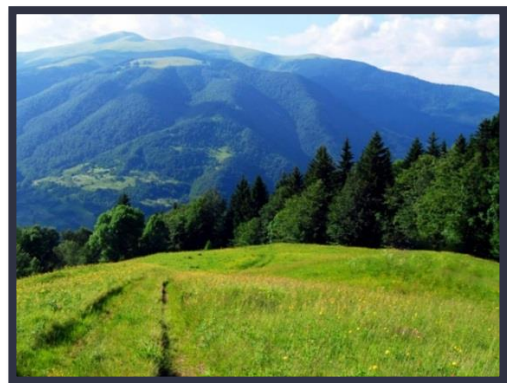
- Розгляньте малюнки. Чим забруднюється наше повітря? (- *Пожжежі, викиди з заводів, вирубка лісів.*)

- Що треба робити, зберегти повітря чистим? (- *Насаджувати дерева, переходити на екологічний вид транспорту.*)

8 сторінка книги «Корисний відпочинок» (Слайд 30)

- Обери місця, де відпочинок корисний для здоров'я. (- Ліс, море, гори.)

9 сторінка книги «Асоціативний кущ» (Слайд 31)

- Створити асоціативний кущ «Чисте повітря».

Чисте повітря:

Ліс.

Поле.

Електромобілі.

Озеленення.

Кімнатні рослини.

Без диму.

Розглянути допоміжні слова і помістити їх в книгу.

10 сторінка книги «Алгоритм» (Слайд 32)

- Створити алгоритм догляду за кімнатними рослинами.

1. Світло та тепло.
2. Розпушувати ґрунт.
3. Відстояна вода для поливу.
4. Вчасне пересаджування.

5. Підживлення.

Помістити алгоритм в книгу.

- Це була остання сторінка нашої книги, ви великі молодці, нехай вона стане вашою пам'яткою про збереження повітря. Ви дуже гарно постаралися і створили неймовірний проєкт, який стане для вас пам'яткою.

VII. Домашнє завдання (1 хв.)

(Слайд 33)

- Сторінки 34-36 читати і переказувати.

Творча робота

- Намалювати один з видів збереження повітря, помістити малюнки в куточок-виставку.

VI. Підбиття підсумків. Рефлексія (2 хв.)

1. Цікавинка (Сторінка 34)

- Для нормальної життєдіяльності середньостатистична доросла людина пропускає через свої легені близько 20 кілограмів повітря за одну добу. Для цього ми робимо 22000 вдихів і видихів. З усього отриманого при цьому кисню чверть споживається мозком. **Чисте повітря потрібне людям, тваринам і рослинам.**

2. Оцінювання учнів. Бесіда-рефлексія

Продовжити рефлексивне коло і дай відповіді на запитання:

- Сьогодні я дізнався...

- Було цікаво...

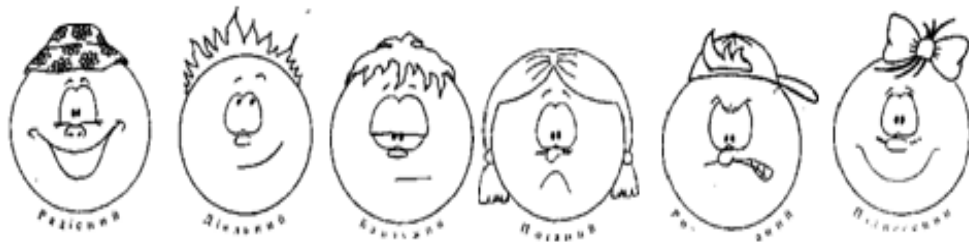
- Було складно...

- Мені захотілося...

- Який вид роботи сподобався найбільше?

- Які почуття виникли після уроку?

- Візьміть ваші картки настрою. Позначте на них який у вас тепер настрій.

- Підніміть руку ті у кого настрій покращився протягом уроку.
- Підніміть руку ті у кого настрій не змінився протягом уроку.
- Підніміть руку ті у кого погіршився настрій протягом уроку.

Дорогі діти, ви дуже гарно працювали на уроці. Ви були уважні, працювали – старанно, виконувати всі завдання. Найактивнішими були... і отримали...

- Дякую вам за урок і бажаю, щоб ваші знання росли тільки вгору і тільки вгору.